

MAAKODU

Festi esimene aia-, suvila- ja majaomanike ajakiri • XXV aastakäik • september 2014

Cornwalli
reisimuljed

Tšempionid
püsilillepeenras

PUURIIDAST
SEINAGA
SUVEMAJA

Aeg istutada
lillesibulaid

Merevaatega

kodu Muhus

EUROALUSTEST TERRASSIMÖÖBEL

hind 3,30 €

ISSN 0235-6899



91770235689028

MURETULT. UUE KATUSEGA!

Tuleme kohale ja möödame. Valmistame ning paigaldame. Üle Eesti.



JÄRELMAKSU PAKKUMINE:

• INTRESS AL. 9,9%

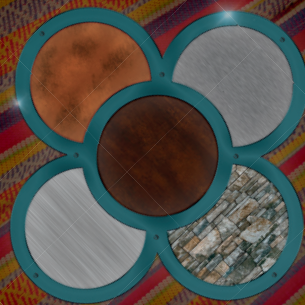
• SISSEMAKSE AL. 0€

TÄPSEM INFO: WWW.TOODE.EE/JARELMAKS



Printech

Eristu unikaalse ja soodsa pinnakattega!



AS TOODE KATUSEABI:

TELEFON: 659 9400, 800 7000

www.toode.ee/printech
e-kiri: toode@toode.ee

* 2014. aasta jooksul AS Toode paigaldatud katustele TASUTA 1-aastane lisagarantii!

6

SEPTEMBER 2014

KODU

- 6 Stiilne kodu Muhus – põnev kui suveromanss
- 18 Isetehtud ja oma näoga suvemaja
- 22 Kadakalõhnaline tööpõld
- 26 Oksad lõigatud ja võsa niidetud
- 30 Vikerkaarevärvides puhkenurk

AED

- 32 Väikelinna võluaed
- 40 Pohlad külgehakkavate tõbede vastu
- 42 Õitsemise tšempionid püsilillepeenral
- 48 Uudised
- 50 Aeg istutada lillesibulaid
- 54 Tallinna lilleaiad 2014
- 58 Hiired-rotid, hoidke eemale!



ELULAAD

- 60 Armastusega lembeliiliate maalt Cornwallist
- 62 Hobune veab rutiinirattast välja
- 68 Liblikad tiirlevad valguses
- 70 Rannakülaromantika Puise Nina talust
- 76 Hamburger – selline, nagu ise tahad!
- 80 Septembri üritused
- 82 Ristsõna



42



62



70



76

LUGEJA KIRJUTAB

Teie ajakiri on super! Teemad on asjalikud. Kõik huvipakkuvad teemad on juba ajakirjas kajastatud. Kindlasti tahaks veel lugeda ravimtaimedest ja uutest taimesortidest.

**Heli
Tartumaalt**

Tere!

Suurim tänu roosi erinumbri eest! Loeksin edaspidi meeleldi veelgi sel teemal. Ka kaunid maakodud, mõisad, lille- ja loomateemad on väga oodatud. Sügisel tahaks lugeda seenemaailmast.

**Tervitab Maie
Elvast**

Kallis Maakodu!

Ootan väga, et kirjutaksite väikest kasvu ja vähenõudlikest lehmatoogudest. Selline lehmake peaks olema maapere kõige tähtsam lemmikloom!

**Maret
Võrumaalt**

Tere!

Edukat Maakodu toimetamist! Olete meeldiv ja asjalik! Veelgi enam võiks olla jutte ja pilte iluaia rajamise, hoolduse ja eri aiastiilide kohta.

**Tervitades Sirje
Tõrvast**

Ilus ajakiri!

Ootame lugusid maal elavatest käsitöömeistritest, olgu nad siis pitsiheegeldajad, puidunikerdajad või mõne muusikariista meistrid. Tahaks lugeda lugusid tasapisi toimetavatest ja rõõmsatest vanapaaridest.

**Merike
Viimsist**

Tere!

Mulle meeldivad mõisaid tutvustavad lood, aga ka artiklid kaunistest kodudest ja taimeperekondade põhjalikud tutvustused ning välismaiste aedade ja parkide ülevaated. Soovin neid teemasid edaspidigi teie ajakirjas näha. Olen Maakodu lugeja olnud juba üle kümne aasta.

**Tänades
Aime**

Maakodu.ee
Sinuga toas ja õues!

Ideest võib sündida ime

Septembri Maakodus on kõrvuti nii luksuslikku, vahemerelikku küllust kui ka isetegemise rõõmu ja taaskasutust. Käisime külas Muhu saarel, kus kunagisse majakavahi majja on maakodu rajanud sisustuskaupade firma Shishi loojad Taivo Piller ja Mart Haber. Selle valgusküllase ja merele avatud vaatega maja sisekujunduses sulanduvad ühte põhjamaine kargus ja prantsuse antiik, samas ei puudu ehe eesti suitsusaun ja leivaküpsetusahhi. Ehk annab põgus pilk sellesse stiilsesse maakodusse julgust mõelda rohkem raamidest välja ja lennutada ideid kõrgemalt, kui harjunud oleme.

Just seda erilist on otsinud ja kahtlemata ka leidnud Pille ja Andrus Keskküla, kes on oma koduõuele ehitanud täiesti omanäolise suvemaja. Taaskasutuse ideega kantud suvemaja on algusest lõpuni peremehe kätetöö, perenaise kunstimeel on lisanud koduse ja maitseka sisekujunduse ning aiailu. See suvemaja on ehe näide, et kui on väärt idee ja kuldsed käed, saab hakkama ka käepäraste materjalidega – kas või puuriita kasutades!

Puidust kaubaalused on olnud juba aastaid tänuväärne taaskasutusideede allikas. Neist tehakse raamatu-, kinga- ja veiniriivuleid, kappe, mööblitarkasse pehmetele sohvadele, aga ka suisa maju. Rakveres elav perekond võttis kätte ja tegi kaubaalustest oma maja terrassile õuemööbli. Pehmed värvilised padjad peal, näeb see igati šikk välja.

Meenub ühe pereema ütlus, et tema käsi ei viska kergelt ära ühtegi vana mööblitükki, aknaraami või mis tahes vidinat, enne kui ta pole läbi mõelnud, kas ja kus seda kasutada saaks. Minu arust on see tore ja järgimist väärt mõte. See sunnib nuputama ja lõpptulemus võib ka loojat ennast üllatada.

Maakodu oktoobrinumber on mahukam ja sisukam kui harjumuspäraselt. Nimelt kuulutame septembrikuus välja ajakirja Maakodu ja Autoeksperti korraldatud "Eesti kauneima maakodu" konkursi võitjad ja just oktoobrinumbris toome teieni lood koos rikkaliku pildimaterjaliga Eesti kaunistest maakodudest.

Oktoobris kuulutame välja ka Maakodu järgmise kevade lugejareisi sihtkoha, seniks aga saate lugeda esimesi muljeid Cornwallist, sest vahetult enne ajakirja trükkiminekuut naasis Maakodu lugejareisi grupp Briti saartelt.

Kadri Tramm

Maakodu peatoimetaja



MAAKODU Toimetuse aadress:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Peatoimetaja Kadri Tramm
661 3370 kadri.tramm@maakodu.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaan Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee

Keeletoimetaja Heli Saar 661 3311
Korrektor Merike Järvlepp 661 3372
Kujundaja Piret Väljataga
Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174

Väljaandja AS Eesti Ajalehed
Trükk AS Printall
Kaanefoto Sven Arbet



Minu lemmik. Minu valik.

Valerie Grin,
loomaarst ja loomaomanik



Loomaarsti ja loomaomanikuna mõistan ma inimeste ja nende lemmikute vahelist erilist sidet. Seepärast toidangi oma lemmikuid Hill's™ Science Plan™ toiduga ning soovitan seda teistelegi.

See toit sisaldab kõiki loomale vajalikke aineid ja mitte midagi sellist, mida ta ei vaja. Ja minu loomadele see maitseb.

See on retsept paremaks eluks.

Maaletooja: AS Optimer

Loe lähemalt aadressil www.optimer.ee



Stiilne kodu PÕNEV KUI SUVEROMANSS

Taivo Piller ja Mart Haber tegid korda Muhu saarel tühjaks jäänud majakavahimaja. Nutikalt täiendatud ja sisustatud vana maja ning õu võimaldavad nüüd merevaateid ja -võlusi muretult nautida.

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**



Endisest tööriistakuurist sai kõikide lemmik ajaveetmispaik ja elutoa pikendus.

Muhaus





Esik oma kutsuva
merevaatega
on külalislahke kodu
väravaks.



Sisustusaksessuaaride firma Shishi osanikud tippflorist Taivo ja fotomodell Mart otsisid endale toredat suvekodu juba kümme aastat tagasi. Iga päev uuriti pingsalt kinnisvaraportaale ning võimalusel külastati ka huviorbiiti jäänud maju. Kuni neile jäi silma Muhus pakutav, üsna õnnetus olukorras majakavahimaja. Lisaks piiras toona mereäärset krunti hall betoonsein.

Majanduslanguse laineharjal õnnestus neil isegi hinda korralikult alla kaubelda.

Nüüd on majakavahimaja õitsele löödud. Maakodu külaskäigu ajal on kodus Taivo ning lemmikloomad – kaks üliarmsat Jack Russelli terjerit Mickey ja Pluto ning eakas kass Moppel. Mart on sõitnud Tallinna, Shishi tööde asjus. Peremees avab ukse naeratusena ja koerad tervitavad reipalt haukudes. Enne kui Taivo hoiatada jõuab, ajab Miki end külalise põlvedele püsti ning näksab õrnalt talle ulatatud tervituskäest. Selgub, et see sõbrake võõristab, jälgib ning karistab sageli ikka väga valusalt tulijaid, kes teda puudutada soovivad.

Maja, mida need vahvad koerad valvavad, ehitas Vene tsaar majakavahile. Neil ammustel aegadel asus Vahtraste alumine tuletorn keset hoovi. Nüüdki on majakas lähedal ehk kõrvalkrundil ega sega ümbruse kasutamist ning sättimist.

Taivo mäletab väga hästi õhinat, millega nad esimest korda majakavahimaja astusid ning ka esmamuljet toonasest esikust. Tookord mõjus kõik süngelt ja rõhuvalt. Nii roogiti esmalt maja sisemus müürideni lagedaks, paljud sõbrad käisid talgutel ja olid igati abiks.

Maja uuendamisele aitas kaasa arhitekt Laila Põdra, kes oskas kohandada maja selliseks, et elanikud saaksid ranna ääres elamisest maksimumi võtta. Loobuti nii mõnestki seinast, et oleks rohkem avarust ning valgust. Nüüd näeb majja siseneja juba esikus seistes merd.

Rohkem valgust ja avarust

Kõiki elumaja aknaavasid suurendati ja süvendati, et oleks rohkem valgust ning piisavalt ruumi aknalaudadele, kuhu toredaid nipsasjakesi sättida. Sisekujunduse paika loksumiseks värviti kõigepealt seinad ja laed valgeks ning elati aasta aega kasinates tingimustes, et tunnetada ja mõista, kuhu ja mis ruum võiks tulla. Avaruse ja naturaalsuse poole püüdlevatele majaomanikele andis nõu sisearhitekt Pille Lausmäe.

Elutoa asemel oli enne kaks väikest hämarat tuba. Nüüd on see suur ruum nagu tantsusaal ning sellest avanevad kaks kahe poolega klaasust merepoolsele terrassile. Soovi korral saab ilmaprognoosi määrata raadiost ilma teadet kuulamata.

Elutoa põrandaks on selle maja ehedad põrandalauad, mis renoveerimistöde käigus üles võeti, puhastati ja õhemaks saeti. "Lauad olid seitsme sentimeetri paksused. Saekaatris tuli need pooleks saagida, sest vastasel korral ei oleks põrandaküte mõjule pääsenud," räägib Taivo.

Väärikal põrandal on mõnus paljajalu seista, merevaadet või elutoa sisustust uudistada.

Mööbel, valgustid ja muud sisustusaksessuaarid on siia otsitud aastatega. Meeste lemmik-

Majakavahimaja sai tänu uutele elanikele nägusa välimuse – endisest veidi kõrgema katuse ning nägusad aknaluugid.

Loobuti nii mõnestki seinast, et oleks rohkem avarust ning valgust.



Talveaiast sai elutoa jätk ehk söögituba.

Õlilampide kollektsioon sobib elutoaga ja ka Malle Leisi maaliga.



Mänguhobuste kogust on saanud tore meeleolulooja.

pood asub internetis (espace-nordouest.com), kust nad on leidnud ja tellinud endale meelepäraseid mööbliesemeid.

Elutoa põnevalt lihtsa vormiga laual on muljetavaldav õlilampide kollektsioon. Neid on Taivo oma rõõmuks kogunud. “Minu vanaisa talu oli kohe Valgehobusemäe kõrval, seal veetsime vennaga kõik suvised koolivaheajad. Aga talus ei olnud voolu ning õhtune elu käis õlilambi valgus ja selle põlemise lõhn. Nüüdki, kui mõne neist põlema läidan, tuleb lapsepõlv kohe meelde,” räägib ta meenutades.

Elutoa kolmandad klaasüksed avanevad ka elutuba pikendavasse talveaeda. Praegu on raske ette kujutada, et varem oli selle asemel



WWW.ANTIGILADU.EE – sõbraliku hinnaga antiik- ja vanavara nipsasjadest mööblini

E-pood on alati avatud, tellimustele tasuta turvaline kohaletoometus üle Eesti.
Lisaks kaks ladu Haapsalus: Jalaka 78 ja Lihula mnt 27a.



tel 523 3303, 523 3302

WWW.ANTIGILADU.EE



↑ Köögi töölaud-baarikapp on mõnusa kõrgusega. Selles kodus on prügimajandusega kõik korras. Nägusaid vanutatud valgest plekist kaanega mahuteid ei pea sugugi kappi peitma.

→ Leivaahi on suurepärane ja pidevalt kasutuses.

tööriistakuur, mis oli koledam kui öö ning lõhuti otsemaid.

Esiialgu jäi kuurist alles betoonpõrand. Külla tulnud sõbrad hakkasid seda kohe istumispaigana kasutama. Nii sündiski mõtte rajada sinna talveaed. Kolmekihilise klaaspaketiga talveaeda saab aasta ringi kasutada kui söögituba – see on võimalik, kuna maja soojendab maaküte.

Kuressaare antiigipoest on leitud põnevaid vanu fotosid, mida täiendavad ka Taivo vanemate pildid.

Võluv külalistekorrus ja valge köök

Talveaiast saab astuda mereäärsele terrassile, kust avaneb kena vaade. Suvitamiseks on rannajoonel pikutamistoole paigutatud. Taivo ja Mardi sõpradele meeldib siin suvitamas käia.

Tänu arhitekt Laila Põdra nutikusele on majakavahimajas külalistele oma korrus. Arhitekti ettepanekul ehitati merepoolsele küljele viil juurde. Tellised saadi elumaja akende laiendamise tööde käigus.

Ärklükorrusele pääseb väikesest põõninguuksest. Tõsi, sisenemine meenutab jäneseurgu ronimist, kuid seda jahmatavam on katusealuse ruumikus. Puidust prussidest raamaturiiulid jaotavad katusealuse sümpaatseteks soppideks, kus on voodid. Aknast avaneb imetore vaade rannajoonel ja laevaliiklusele – purjekad liiguvad pidevalt Hiiumaa või Haapsalu suunas. Lisakor-





rus on end igati õigustanud, sest Taivol ja Martil käib sageli külalisi. Nüüd on nende kästuses mõnus ärklikorrus.

Supluseks saab merevesi ujumisküpeks juba mai teises pooles, küll aga mõtlevad majaperemehed meresuplusest enam võimalusest seal toidulauale täiendust saada. “Kui laht on pikalt soe, siis ei ole kala mõtet püüda. Sügise poole tahame kalapüüdmisega algust teha. Plaanime selleks ajaks võrguloa osta, sest väidetavalt ei ole siin landi ja õngega midagi teha,” on Taivo uurinud.

Kui kala saadakse, valmistab roa üldjuhul Mart. Taivo kiidab ja ütleb, et Mart tunneb end köögis nagu kala vees. Taivo külastab aga meeldi kila-kola laatasid. Mitmed lahedad köögiaksessuaarid ongi laataidelt leitud. Viimatiselt laadalt jäi näppu efektse linnuga vaagen. “Teeme tihtilugu siin suitsukala, ja head vaagnat, kuhu kala peale tõsta, ei olnudki nii lihtne leida.”

Köök, kus road valmivad, on kõrge laega ja mõjub sinna sobitatud mööbliga vägagi hubaselt. Hõbehallid külmkapid on magnetitega kaetud, kuid need ei ole sellised, mis muljet rikuks.

Need on sõnad, mida ritta seades saab meelt lahutada või lihtsalt jätta teisele sõnumi.

Köögimööbel oleks justkui eritellimus, aga on hoopis Ikea-st. “See sobis ja mahtus vana maja seina äärde nii hästi, nagu oleks meie köögi jaoks ehitatud. Mulle Ikea disain meeldib – lihtne, puhta ja selge joonega, tehniliselt kvaliteetne, ei ole liiga kallis ega pretensioonikas.”

Võimas kodu süda on Savitoni pottidest ehitatud, puudega köetav pliit ja leivaahi. Selle, aga ka maja teised nägusad küttekehad ehitas pottsepp Agu Allikivi. “Leivaahju valmimisest alates, sellest on nüüd umbes viis aastat, ei ole me poest leiba ostnud,” märgib Taivo. “See leib seisab kaua värskel! Mart paneb leiba palju kasulikke lisandeid, mis teevad sööjale vaid head.”

Kokakunstist lugu pidava Mardi valitud on kasvuhoone taimed ning rajatud ka aiamaa, kus kasvatatakse kõiki tuntud headuses köögivilju.

Õues, mereäärsel terrassil, on samuti pikk laud, mida ümbritsevad kohaliku meistri tehtud vanad toolid ning kus on tore kalaroogi nautida.



Inimesekõrgustel ingliskulptuuridel ronib puitunud kannatuslill, mis on püsik ning võib köetavas kasvuhoones talved üle elada.



↑ Agaavid toodi talveaiast terrassile suvitama.

← Potti istutatud haljastus mõjub suitsusauna kõrval terrassil, kuhu teistmoodi olekski puid ja põõsaid keeruline istutada, väga loomulikult.



Viimase tööna sätiti elumaja ja kõrvalhooneid ühendavale laiale puidust terrassile mõnusaad puhkenurgakesi. Neid istumiskohti piiravad uhked lillepotid, kõigis kasvamas vägevad põõsad ja puud, mis pakuvad puhkajale tuulekaitset.

“Käisime oma Norra koostööpartneril Linda Johnsenil külas ning avastasime seal, kui tore-dasti saab õueala potitaimedega hubaseks muuta. Tema aias oli vast 40 suurt potti väga erinevate suurte taimede, puude ja põõsastega, mis tavaliselt kasvavad kusagil aianurgas või seinääres. Potitaimed ei olnud kusagil eemal, istujatest kõigest meetri kaugusel. Nii moodustasid taimed mõnusa roheline elava seina kohe su kõrval. Olime vaimustunud,” räägib Taivo. “Kuju jõudes tellisime koorma Muhumaa mulda ja sõitsime kaubikuga kohe Hortesesse. Peas oli plaan valmis, et kuhu ja kui suured potid paigutada, et oma aeda samasugused sektsioonid luua. Nende müüjad oskasid meile soovitada põõsaid varju, poolvarju ja lauspäikesesse.”

Meri ühendab

MS Finlandia viib kiirelt ja mugavalt üle mere!

ÜHE SUUNA
PILET
ALATES **19€**



AUTO-
PAKETT
ALATES **69€**



HOTELLI-
PAKETT
ALATES **74€**

20 a.
Tallinnast
Helsingisse



eckeroline.ee

ECKERÖLINE
MÕNUSALT TALLINNAST HELSINGISSE

PILETID JA LÄHEM INFO TEL 66 46 000.



Õdus puhkamispaik elumaja kõrval terrassil on Taivo üks lemmikuid. Temaga koos poseerivad Miki (kes on rohkem Taivo koer), Pluto (kes hoiab Mardi poole) ning kogu seltskonna kuningas, kass Moppel.



Köögi akna alla seatud istumiskohta ümbritsevad punaste lehtedega põõsad ja puukesed.

Elumaja taga ehk terrassil, kuhu paistab hommikupäike, näeb õitsvate põõsaste rühmi, mis varjavad majast väljulate pilgu eest lamamistooliga puhkenurga, samas jättes avatuks merevaate. Lamamistooli kõrval annavad varju hortensiad, kontpuud, ebajasmiiinipõõsad.

Sauna ümbrusesse valiti hallika tooniga kadakad ja okaspuupotid. Maja kõige päikesepoolsemas grupis on punaste lehtedega puud ja põõsad. "Oluline on pottidesse istutatud taimi piisavalt kasta ja väetada. Okaspuudele, kohe juure ümber, panin rodomulla. Ülejäänud poti täitsin saarelt saadud mullaga," selgitab Taivo. "Kusjuures – kõik need taimed kavatseme talveks õue jätta. Nood peaks – Hortese müüjad kinnitasid seda – talve ka niisugustes tingimustes üle elama."

Ainsad potid, mis külmade saabudes tuppä pääsevad, on oliivipuud, loorberid ja agaavid, kes praegu on talveaiast õue suvitama toodud.

Algul plaaniti Muhumaale sisustada suvekodu, kuid aina vähem tahavad mehed olla linnas. "Võib vist küll nii öelda, et meist on saanud majakavahimaja püsielanikud," ütleb Taivo naerdes. ☘



Savipotist kaminahi – ruumi uhkus ja soojus

Leegi soojus on läbi aegade olnud see kõige inimlähedasem ja meelipaitavam. Kena soe sügis on parim aeg oma kodusoojendajat ehitada või uuendada. Tuli ja sügissoojus saavad kokku OÜ Saviton kodumaistest ahjupottidest ahjus-kaminas.

Igaüks on oma kodus kuningas, aga kodusoojuse kuningas on väarikas ahi. OÜ Saviton ahjupotid taltsutavad tule aastakümneteks kindlasse ja ajatusse vormi.

Soojust leiad: www.saviton.ee

OÜ Saviton toodab glasuurimata ja glasuuritud ahjupotte paljudes värvitoonides. Võimalikud on eritellimused. Tihedat koostööd tehakse restauraatoritega. Märgatavalt on kasvanud taastatavate mõisaahjude arv, nimetada võiks Aruküla, Kabala, Tammistu, Koorti, Vasalemma, Warangu, Köue-Triigi ja Inju mõisa ahje.

Jälgige meie kodulehte ja olge kursis ahjupotitootmise uudistega. Ahjud on ehitatud Ahjuvaim.

HEAD HINNAD AASTA LÕPUNI!



OÜ SAVITON
Laevastiku 3g
10313 Tallinn
tel 662 6350
info@saviton.ee
www.saviton.ee

Isetehtud ja oma näoga *Suvenemaja*

Tekst Kadri Tramm, fotod Sven Arbet

Kui mehel on kuldsed käed ja naisel nutikust ning kunstimeelt, sünnib koostöös kindlasti midagi ilusat ja omanäolist. Täpselt nii juhtus Pille ja Andrus Keskküla koduaias, mida kaunistab tore suvenemaja.

“**O**leme mõlemad nii-öelda õueinimesed ja just seetõttu otsustasime ehitada katusealuse, kus pere ja sõpradega mõnusalt istuda saaks,” räägib Pille. Suvenemajas on algusest lõpuni kõik peremehe ja -naise enda kätega tehtud ning ühtegi töömeest nad palga-



nud pole. "Oma kodu tahaks ikka ise teha ja disainida," märgib Pille.

Andrus ütleb, et suvemaja puhul oli eesmärk ehitada see taaskasutuse põhimõttel n-ö juba kasutusel olnud materjalidest. Siin on puitu, pae- ja telliskivi, klaasi, betooni, kuid kõik kokku moodustavad mõnusa terviku. Ja terviklik pole suvemaja üksnes seest, aga ka väljast, kus see sulandub kokku elumaja, aia ja kogu ümbrusega.

Projekt ja nägemus oli peremehel peas ning sammhaaval järgnes teostus. Pille sõnul ammutasid nad inspiratsiooni ja ideid ka ajakirjadest.

Suvemaja ehitus algas võimsatest nurgapostidest ja taladest, need veeti kohale ühest vanast talumajast. Punastest tellistest, mis on pärit kunagi räämas olnud Tondi kasarmutest, on tehtud külmsuitsuahi, mille üks osa on pikk pink. Suitsuahu ehitas pere-

mees ise, abiks 1960ndatest pärit raamat väärt õpetustega.

Maja ühe seina moodustab puuriit. "Mõte oli selles, et saaks lihtsalt küttepuid kätte ja nüüd võtamegi riidast, aga ikka tagumisest reast. Teine põhjus oli, et õhk suvemajast läbi käiks," ütleb Andrus. Osaliselt katab seinu kaubandusest ostetud rullaed. Tavaliselt on see pajust või pilliroost, kuid siin hoopis männikoorest. Päikesepoolne suvemaja sein on klaasist, alumine osa aga paekivist.

Vana materjal au sees

"Klaas ja betoon sobivad hästi ja seetõttu otsustasime just need materjalid kokku panna," ütleb Andrus. Paekivist ehitas peremees pika istme. Et see liiga külm ei tunduks, pani perenaine soojenduseks peale õhukese vahtplastikihi, mida omakorda katab kootud riie.

Kööginurga tööpind on samuti peremehe kätetöö. Kiviplaadi koostisesse kuuluvad valge tsement ja graniitkillustik. Nipp seisneb aga lihvimises – nimelt tuleb kauni kivisäbrulise pinna saamiseks ca 0,5 sentimeetrit ära lihvida. Kivist ja betoonist tööpind on käe all üllatavalt sile ja soe, ühtegi viimistlusvahendit siin rohkem kasutatud pole. Samasugust tehnikat ehk lihvitud betooni on kasutatud ka õues, näiteks katab selline pind garaažiesist.

Valamukapi ukсед on aga samuti vanadest lauajuppidest tehtud ja siis üle võõbatud. Perenaise meelest sai neid uksi kaua oodatud, sest ega vana materjali leidmine nii lihtne enam olegi. Lõpuks leidis Andrus vajaliku ühe vanavarakoguja käest.

Suvemaja kaunistavad kübarad, vanad nõud, nagid, vasest anumad, puukotad, jms. Pille ütleb, et neil





Suvemaja üheks seinaks on puuriit. Triibulise kanga all on aga suitsuahju osa, mis külmal ajal täidab ka lesu rolli.

Andrusega on vanade asjade kiiks juba ammu küljes. Nurgas on teler, mida suveõhtul hea aja- viiteks vaadata. Pille suvine elu möödubki peaa- jalikult õues. Süüa valmistab ta suvemajas, küla- lisi võõrustab pererahvas samuti seal. Suvekuu- maga on perenaine suisa aiakiiges maganud.

“See koht justkui tõmbab inimesi, ka külas kogunetakse ikka meie juurde,” naerab Pille. Tä ütleb, et ka talvel on suvemajas tore olla – soojus- kiirguriid ja kaminatuli tõrjuvad külma, läbi klaas- seinaga hakkab kevadine päike aga majakest usinalt soojendama. “Talvel me ka grillime siin. Ja kui inimesed väga ootavad esimesi kevadisi sooje ilmu, et esimest korda õue grillima minna, siis meil on juba grilliisu ammu rahuldatud,” ütleb Pille.

Hea silm ja käsi on Pillel ka aiakujunduses. Ühes aiaservas lookleb nn kõrgpeenar. Lisaks ilule on sel ka täiesti pragmaatiline põhjus. See uusarendusrajoon on ehitatud vana soo peale, ja ehkki nad on krundile vedanud ligi 500 tonni täidet, kipub kevadine suurvesi mõnikord õuele tungima. Kaunis lillepeenar on ühtlasi ka kaitse- valli eest.

“Olen enda jaoks aiahoolduse lihtsaks teinud. Mulla peale on pandud kangas ja taimed on istu- tatud läbi kanga, katteks on aga killustik. Nii jääb igasugune peenrarohimine ära,” räägib Pille.

Vald märkas kaunist kodu

Aias püüavad pilku sihvakad noored kased, lil- leamplid, suvemaja klaasist seinaga ääres aga tun- nevad end mõnusalt roosid.

“Eks ma aeg-ajalt siin taimi ümber istutan, sel suvel on aga päike amplitaimedele liiga teinud,” ütleb Pille.

Keskülade kodu asub Jüri aleviku külje all uusarendusrajoonis. Plaan maale elama minna



Töötasapind, milles on kokku segatud valge betoon ja graniitkillustik, on peremehe kädetöö. Selle siidine ja kivisäbruline pind on saavutatud lihvimisega.

oli perel juba ammu, sest korter jäi nii tegusa- tele inimestele kitsaks. Ja ehkki suvila oli Pillel ja Andrusel toona Läänemaal, taheti ikka oma kodu Jüri lähedale maale. “Suvilaelu on ju nii, et igal reedel sõidad maale, niidad muru ja teed korda, pühapäeval aga tuled kahjutundega linna tagasi,” meenutab Pille.

Nüüd ongi perel paarismaja ning selle kõrval omakorda suvemaja ehk kaks ühe hoobiga. Õue teises otsas on Otepää kandis tehtud torusaun, millega pererahvas on väga rahul.

Ja isegi pere lemmikloomal, tiibet mastifil Happyl on kaks elumaja – üks talvine põhupõ- randaga soe kuut ja teine suvine katusealune. 30kraadine suvekuumus Happyle aga väga ei istu, tema naudib lund ja talve.

Pille ja Andruse suvemaja ning kaunist kujun- datud koduümbrus pälvis sel suvel Rae valla “Kauni kodu” konkursil esimese auhinna. Hin- dajad leidsid, et omanäoline suvemaja on teh- tud südame ja hingega ning selle ümbrus väike- sel krundil oli kujundatud nii, et kõik tervikuna kenasti kokku sobis.

Pille sõnul tegi neile tegelikult sellise vembu tema õde, kes andis nende torema suvemaja “Kauni kodu” konkursile üles. “Me ise ei oleks küll tihanud osa võtta,” ütleb ta. ✨



Palkmaja

põrandapind 87 m²

kasulik pind 64 m²

võtmed kätte

65 880 €



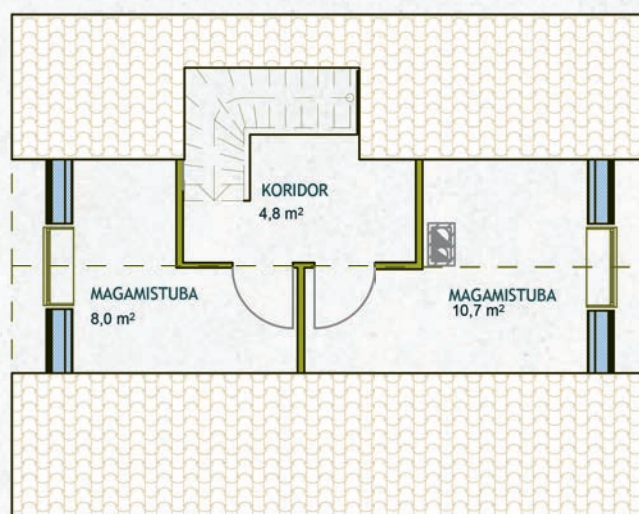
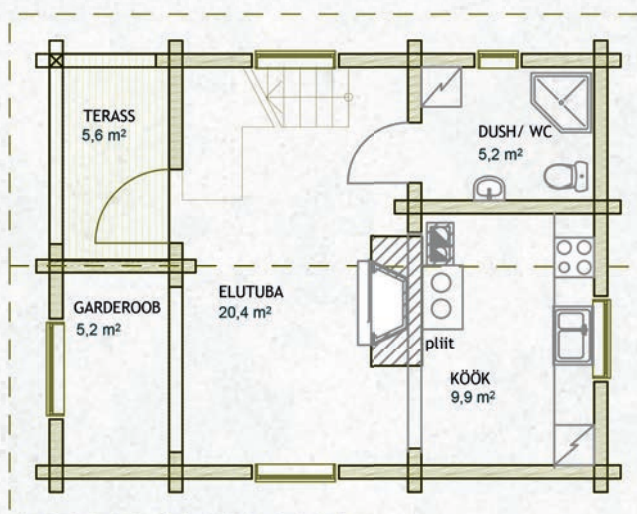
Baltic Loghouses



Meie põhitooted on **eriprojektidena valminud palkmajad**, nii ümar- kui ka tahatud palkidest. Oma töös kasutame kvaliteetset Norra tapi tüüpi nurgaseotise tehnoloogiat.

Kvaliteetsed toru- ja tünnisaunad. Meie pakutavad saunad on täislahendus – kiirelt teisaldatavad ja paigaldatavad aeda, veekogu kaldale või isegi kesklinnatänavale.

Sae- ja hõvelmaterjal.



Annikoru küla, Konguta vald
61201 Tartumaa
Telefon 5664 1191
E-post info@balticloghouses.ee
Koduleht <http://balticloghouses.ee>



Jüri ütleb, et puidutööd tehes tunneb aina rohkem töö- ja loomingurõõmu. Suurt raha sellega ei teeni. "Sellega, mis on, peab hakkama saama!"

Kadakalõhnaline

Nooruses juhtunud liiklusõnnetus sundis Jüri Heinlaidi ratastooli, aga see ei peatanud tema hoogu ega murdnud loovat vaimu.

Tekst ja fotod **Annika Matson**



Saarlane Jüri Heinlaid käivitas seitsme aasta eest kadakast ja muust puidust suveniiride tegemiseks oma väikese töökoja. Nüüd on Randvere vana koolimaja katlaruumis tema loodud osaihing Sakadak, mis annab tööd viiele erilisele puutöömeistrile, võimekatele saatusekaaslastele.

"Puutööamet tekkis mul sellepärast, et midagi muud teha ei olnud," ütleb Jüri. Mehe jutust selgub, et puutööd on ta juba lapsena isa kõrvalt õppinud. "Ta ehitas kodus nagu nõukaaja mehed ikka ja ka ema teeb käsitööd, puidutööd ja põllutööd, isegi ehitab kui vaja," märkis Jüri. Ja lisas: "Minu ema on selline igiliikur, tema ei



Osahingus Sakadak tehtud tööd. Ülal Jüri Heinlaidi disainitud salatinäpits.

tööpõld



suuda kuidagi paigal istuda. Ju ma selle temalt pärinud olen, et minagi ei saa istuda niisama, midagi tahan ikka teha.”

Kunagi õppis Jüri metallitööd, ent ratastoolis ei saa kõiki selle töö protsesse ette võtta. Puidunikerdamisega on asi lihtsam. Esmalt alustas ta puidunikerdamist kodus, tegi siis kausse ja suveniire. Invaühingu utsitamisel hakkas mees oma äri käivitamisega tegelema.

Nüüd võtab Jüri pihku näpuhoidjaga salatingid. See on tema kõige viimane disainitood, mille ise välja mõtles. “Neid ei ole veel järele teha jõutud, muidu olen näinud, et minu loodud tooteid kopeeritakse ikka väga kiiresti.”

Küsimusele, kuidas ta esimesed kliendid leidis, vastas Jüri, et esmalt viis oma tooteid Kuresaare turule. Siis kohtus ta inimestega, kes tahtsid tema tehtud meeneid kokku osta, et neid siis vaheltkasuga edasi müüa.

“Rivo Ots armastab meil selliseid tõetruid traktoreid nokitseda,” osutab Jüri kaastöotajale, kelleni on juttu vestes jõutud. Selgub, et praegu tehaksegi puidutööd peamiselt tellimuste peale. Kliendid leiavad nende firma tooted üles kodulehe www.sakadak.planet.ee kaudu. Vaatamata sellele, et koduleht on tagasihoidlik, on neid üles leitud nii Soomest, Prantsusmaalt kui ka Ameerikast.



Randvere vana koolimajas töötavad viis erilist puutöömeistrit.

*Mees tellis
meilt puidust
autosid ja müüs
neid siis ise
Tour de France'i
trassi ääres.*

“Praegu täidame just ühe soomlase tellimust, kes meiega kodulehe kaudu ühendust võttis. Juunis saatsime teele banaanikastitäie kadakast kuumaaluseid, kus põdrad keskel. Tellija ise saatis meile 500 puidust pötra ja palus loomakese ümmarguse kadakast kuumaaluse keskele istutada,” selgitas Jüri.

Siiani kõige põnevamaks tellitud tööks peab Jüri ühe prantslase pakkumist. “See mees tellis meilt puidust autosid ja müüs neid siis ise Tour de France’i trassi ääres!”

Kuidas äri saaremaiste autodega seal ka läks, seda tagasisidet valmistaja pole veel saanud. Ameeriklastest klientide kohta märkis Jüri, et nemad tellivad vaid kõige lihtsamaid tooteid: kadakast kuumaaluseid ja üksikuid kadakaseibe. Oma äriliste eelistuste kohta märgib Jüri, et tellimustöid on ikka kõige kasumlikum teha: “Et kui töö on valmis, on ta kohe müüdud ka!”

Terve saunatäis kadakaseibe

Oma töid on kümnetel ja kümnetel laatadel üle Eestimaa müümaski käidud. Ent mandrile tuleb sõita ja kütuseraha kulutada, lisaks on kõikidel laatadel kohamaks. “Kui müün laadal siis ühe pannilabjaka ... no tegelikult päris nii hull pole ka olnud, et vaid ühe asja müün, aga siiski – see sõitmine ei tasu ära,” rehmab mees käega.

Kõige suurem töö, mida Jüri teinud, on terve saunatäis kadakaseibidest seinakatet. Seesugust tööd tuleb teha vee-, auru- ja kuumakindlale vineerile. Meister teab, et ehituspoekettidest saab kindlasti osta ka odavamaid kadakaseibidest seinu. Ent nood on tehtud tavalise vineeriga ja nii ei pea sein kaua vastu – vineer hakkab punnitama ning seibid kukuvad mõne aja pärast maha.

Õppides saab ikka vastu näppe

Küsimusele, kuidas ka tänapäeva nutitelefonides istuvaid poisse rohkem puutööd tegema saada, vastab Jüri, et väikeste laste indu, kel see veel olemas on, ei tohi pärssida. “Ärge keelake väikelapsi, kui nad vasaraga mängivad, et ära tee, saad vastu näppe. Poisid peavad ikka vastu näppe saama. Ka käsisaie võib siis kätte võtta, kui jõnglane suudab seda hoida. Aga kõigepealt tuleb veidi nürim saag anda, et ta ennast ei vigastaks, ning lapsevanem võiks ikka läheduses olla,” soovib Jüri.

Lõpetuseks tuleb jutuks ka tuntud nali “viis õlut saekaatriimestele”.

Selle nalja kohta ütleb meister, et kui teed mehaaniliste seadmetega tööd, peab pidevalt mõttega asja juures olema. “Kui jalgrattaga sõites unistama hakkad, leiad end peagi kraavist. Liiklusõnnetusi on just sellepärast nii palju, et unistatakse roolis. Tuleb olla tähelepanelik ja keskenduda.” ☘



MÕISTLIK VALIK

**SEPTEMBRIS KUNI
15% SOODSAM**

*Soodustus kehtib Klassik L katuseplaadile.



Uus asbestivaba eterniitkatus on sel sügisel kõige mõistlikum valik.

Nii kivi kui plekiga võrreldes on kaasaegne eterniit soodsam, keskkonnasäästlikum ja lihtsam paigaldada.



Küsi pakkumist ja lisainfot oma katuse saamiseks: 610 7914 või www.eterniit.ee

Miks valida eterniitkatust?

KOMMERTSARTIKKEL

Hetkel parima hinnaga kaasaegseid asbestivabasid eterniitkatuseid pakkuv AS Bestor Grupp on ettevõtte, mis kuulub Eesti kapitalil põhinevasse ehitusettevõtete gruppi.

Elektrimontöör Tarmo Kaldre, kes tellis Bestorilt oma maja uue katuse materjaliks just asbestivaba eterniidi, räägib oma kogemusest lähemalt.

1. Millises seisukorras oli Teie katus enne renoveerimist?

Seisukord oli väga kehv, katus oli küll füüsilisel kujul olemas, kuid ei täitnud oma otstarvet ja lasi vett läbi.

2. Millest lähtusite uue katuse paigaldusel materjali valiku puhul?

Eterniitkatus on vastupidav ja sobiva hinna – kvaliteedi suhtega. Näiteks plekkmaterjal on sama kallis kui eterniit, kuid selle peab tunduvalt kiiremini välja vahetama.

3. Kui palju teadsite eelnevalt eterniitmaterjalist?

Teadsin küll, et vana eterniit on asbesti tõttu kahjulik, kuid sellest hoolimata oli eterniit juba Nõukogude ajal vastupidav. Nüüd ei sisalda kaasaegne eterniit enam kahjulikku asbesti, kuid on endiselt hästi vastupidav materjal.

4. Millised on olulisemad boonused Teie valitud materjali puhul, võrreldes teiste pakutavate katusematerjalidega?

Eterniit peab vähemalt 30 aastat vastu. Teiste materjalidega võrreldes - kivikatus ei ole eriti veekindel, plekk-katuse peab aga kiiremini välja vahetama. Kui katus ostetakse näiteks laenu rahade eest, siis oleks ju hea, kui see peaks kauem vastu kui laenu tagasimaksmiseks kulutatud aeg.

5. Millised vanad probleemid elimineeris uus katus?

Vana katus ei pidanud vett, kuid uue ja korraliku katusega seda muret enam ei ole. Uue katusega vahetasin ka kontseptsiooni välja. Maja muutus kõrgemaks ja nüüd on sellele võimalik teine korrus peale ehitada.

6. Kas soovitate eterniitkatust era- või ärikliendile? Miks?

Maitse asi. Katusematerjale on erinevaid, näiteks plekk on eterniidiga sama kallis, kuid mitte nii vastupidav. Kivimaterjal on küll odavam, kuid paigaldus võtab kauem aega ja töötunnid on selle võrra kallimad. Seda, kui kaua eterniitkatus vastu peab, näitab ilmselt aeg, aga arvan, et oma vastupidavate omaduste ja hea hinna poolest sobib see nii era – kui ärikliendile.

Rohkem infot: eterniit.ee



Oksad lõigatud

Kui troopilise suve jooksul on puud-põõsad aias saanud erilise kasvuhoo, on just sügis paras aeg nende pügamiseks-piiramiseks. Samuti võiks enne talve aiataguse võsast puhtaks teha.

Tekst **Elmar Ots**,
Autoleht
Fotod **reprod**

“Sügisel enne lehtede langemist võib lõigata kõiki ilu- ja pargipuid, kuigi parim aeg selleks tööks on märtsis-aprillis ja juunist augustini. Seda eelkõige seepärast, et kiirema kasvu ajal paranevad oksalõikusest tekkinud vigastused kiiremini,” soovitab Eesti Arboristide Ühingu arborist-konsultant Sulev Järve.

Samuti on sügis hea aeg lõigata neid puid, millel on kevadel mahlajooksuaeg. Siis tasub oksakäärde või saega üle käia vormi ja välimust kaotama või elektritraatidesse küünitama hakanud vahtrad ja kased. “Hiljem, sügisel, valmistatakse

lõikusega talveks ette viinapuud, roosid ja elulõngad. Samuti võib enne talve tagasi lõigata noorendamist vajavad ilupõõsad,” lisab Järve.

Puude-põõsaste väiksemaks ilulõikuseks piisab oksakäärdest. Et oksalõikus sujuks liigse pingutuseta, peaksid suuremat sorti, n-ö kahekäekäärid olema võimalikult kerged – näiteks alumiiniumist või komposiitmaterjalist käepidemetega. Pika tööpäeva lõpuks tajud kindlasti vahet rohmaka ja raske, puidust ja terasest tehud riistaga võrreldes.

Abiliste head ja vead

Jämedamate okste kaksamisel saab tõhusat abi teleskoobina pikendatavaist käepidemeist, mis annavad pikema jõuõla. Tänu sellele lõikavad head käärid läbi kuni viiesentimeetrise läbimõõduga oksa. Pikkade käepidemete kõrval suurendab lõikejõudu terade nn jõukordisti. Tavaliselt on selleks hammas(latt)ülekanne, mis surub



Õlita ja desinfitseeri!

Oksalõikusriistad peaks pärast iga suuremat töötegu puumahlast ja toore puidu purust puhastama ning õlitama vedelapoolse õliga. Kui aias kasvab ka haigeid puid-põõsaid, peab neid lõikama viimasena ning pärast tööd lõikurit viinaga desinfitseerima, et tõbi ei kanduks tööriistaga tervetele taimedele.

Ütle matagi on selge, et lõikusriistad olgu võimalikult teravad. Siis teed puule-põõsale vähem haiget ja lõikusjälgjed paranevad kiiremini.

ja võsa niidetud

terad ka tihedasse puitu nagu võisse, sest muudab lõikaja käterammu 3–4 korda suuremaks.

Lõikejõusuurendajaga pole aga varustatud ainult käsikäärid, millega on kõige mugavam tööd teha maas või redelil seistes. Väga kõrgel puuvõras turritavad oksad saab lõigatud pika (teleskoop)varre otsa kinnitatava kõrglõikuriga, mille lõiketera liigutatakse nõoritõmbega. Parematel lõikuritel on vaeva vähendamas plokisüsteem, mis samuti kasvatab tera lõikejõudu märgatavalt. Sellise süsteemi miinus on see, et kobakavõitu plokisüsteem kipub tihedasse puuvõrassa takerduma ning peenemad oksad võivad jääda nõõri ja plokirastate vahele.

Kõrglõikurit valides tasub ka meeles pidada, et mõnel neist saab lõikepead kuni 180 kraadi jagu pöörata, mis teeb eri nurga all kasvavate okste lõikamise mugavamaks.

Kui tavalisest terasest kääritera kipub toorresse nätskesse puitu kinni kleepuma, siis tef-

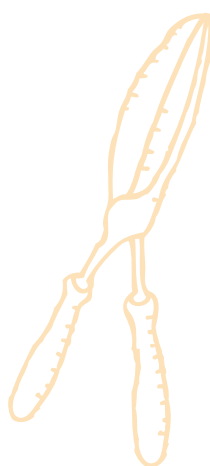
lon- või mõne muu sarnase mittenakkuva kattega mitte nii kergesti.

Nii kõrglõikureid, käsikääre kui ka nn oksatange ehk suuremaid lõikureid on mitut sorti teradega. Mõnel liiguvad need vaheliti sarnaselt tavaliste kääridega, teine aga surub lõigatava oksa liikuva tera ja liikumatu alasi vahele.

Nii või teisiti, esiteks peaksid kääriterad olema võimalikult õhukesed-saledad, et oksa saaks maha lõigata võimalikult väikest tüügast jättes.

Asjatundjad soovivad peenemate okste lõikamisel eelistada liug- ehk vaheliti liikuvate teradega kääre. “Nendega saab puhtalt teha kõiki tüüpi lõikeid ilma puud-põõsast vigastamata,” põhjendab Järve.

Võimsamad alasiga lõikurid passivad väga tihedast puidust ja/või jämedate okste kaksamiseks ning jämedate ja kuivanud okste järeltükeldamiseks, sest kipuvad oksa lõmastama.





Kui aga tegu on juba nii jämedate okstega, millest ühegi lõikuri vägi üle ei käi, peab appi võtma sae. Tavalise laia lehega käsisaega on puuladvas toimetada tülikas, kuid toore puidu lõikamiseks sobilikku hammastiku ja kitsa kumerateralise riistaga juba lihtsam. Kaugele küünitades tehtava saagimise puhul on abiks saetera konksukujuline ots, mis ei lase teral saetavalt oksalt maha libiseda. Muidu peab iga vääratuse järel kulutama hulga aega ja vaeva, et saag taas pooleliolevasse lõikejälge sobitada. Eriti väärt on konksjas saetera siis, kui riist kinnitada pika varre otsa ja lõigata mitme meetri kõrgusel olevaid oksa pooleldi käsikaudu.

Võsalangetaja abilised

Kui aednikul käed nõrgad või tööpõld eriti lai, leiab poest ka motoriseeritud oksakääre ja -saage. Jõuallikaks on neil tavaliselt elektrimootor ja aku kas töövahendi riistas sees (väiksemad oksakäärid) või kannab töötaja seda seljakotina seljas (võimas ühekäekettsaag). Esimesel juhul jätkub voolu mõnekümneks minutiks, teisel võib aga aku ühest laadimisest jaguda isegi kogu tööädalaks.

Võsa vastu võitlusse astudes pole aga mootorit midagi peale hakata. Elektrijõul töötavale võsalõikurile peaks eelistama bensiinimootoriga riista, sest see on tavaliselt võimsam ja kergem ning tööaega ei kulu aku laadimisele.

Hea võsalõikur sarnaneb murutrimmeriga, kuid on sellest tublisti toekam ja võimsama mootoriga (isegi 3–4 hj). Rasket tööriista ei jaksa kuigi kaua käes hoida, see riputatakse traksidega õlgadele ning haaratakse lenkstangi sarnasest käepidemest mõlema käega. Peenemat räga, vana heina ja puitunud takjaid kõlbab maha niita jämeda ja eriti tugeva lõikejõhvi või propellerisarnase kõvasulamterasest kolmiknoaga, kuid jämedamate puuhakatiste peale hakkab ainult saetera.

Ohutus eelkõige

Tavaliselt saab võsalõikurile juurde osta trimmi-pea, mis lubab lõikurit kasutada ka murutrimmerina, kuid arvestama peab, et see on pigem hädalahendus väiksemateks töödeks, sest töö on hulga kurnavam kui ühte kätte sobiva kerge trimm-masinaga.

Kui võsalõikurit kasutab mitu eri kasvu inimest või on vaja lõigata kord peenemat, siis aga jämedamat võsa, on hea, kui lõikevarre pikkus on reguleeritav – raskemat tööd on tõhusam teha lühema varrega. Veel parem, kui muuta saab ka lõikepea kallet, sest siis hõlbustub kraavikalda puhastamine.

Võsalõikuriga töötades lendab ümberringi saepuru, kive ja mulda, seepärast peaks jalga tõmbama pika säärega püksid ja saapad või kummikud ning pähe panema näokaitse. Kuna mootor ja lõiketera suudavad kokku tekitada üle 100 detsibelli küündivat lärmi, on abiks ka kõrvaklapid – muidu huugab pea pärast tööpäeva lõppu veel mitu tundi. ☘

Husqvarna®

– kui vajad parimat!

Võsa- ja rohulõikur 336 FR

Komplektis kandetraksid,
trimmipea, rohutera, saetera,
kütusesäästlik X-Torq mootor,
reguleeritavad käepidemed
~~565.-~~



Võsalõikur 345FR

Võimas, hea kiirenduse,
samas tugeva vibratsiooni-
summutusega lõikur,
komplektis
BalanceX kandetraksid,
trimmipea,
rohutera ja saetera
~~779.-~~



499 €

699 €



Kiire ja mugav järelmaksuvõimalus

Reginett Lõunakeskus, Ringtee 75, Tartu 50105 tel 734 1945 www.reginett.ee



Tekst Kristel Kirss
Fotod Sven Arbet

Vikerkaarevärvides puhkenurk

Kõige kiiremini saab vahva õuemööbli valmis euroalustest. Kinnituse väitele leidsime Rakvere naabrusest – Dmitri Iljušini ja Raili Lepiku kodu terrassilt.

Neliteist aastat tagasi said nelja tütre vanemad Dmitri ja Raili endale kodu Rakvere külje alla männikusse. Siis oli see ainus maja selles kandis, nüüd on vähehaaval suitsemaid korstnaid lisandunud. Naabreid, peretuttavaid ja laste sõpru vastu võttes tunti end kitsikuses – neil ei olnud kalleid külalisi kuhugi istuma panna. “Aiamööbel, kuhu palju rahvast ära mahuks, maksab palju, tuhat ja rohkem eurot,” märgib Raili. “Nii tuli Railil ja tütaridel mõte teha terrassile puhkenurk euroalustest. Minu peavaluks jäi ehitusmaterjali hankimine,” täiendab Dmitri. Pereisa uuris siit-sealt ja sai üsna kohe selgeks, et vanu euroaluseid ei õnnestu kuidagi saada.

“Ja hea oligi. Sain osta uued. Väike-Maarjas on ettevõtte, kus neid toodeti. Vanad võinuks olla pudedad ja katki, siis oleks meisterdamine kujunenud palju keerulisemaks,” räägib ta.

Kaubaalused koju toonud ja need mändide alla murule laotatud kilele tassitud isale tuli kogu naispere appi.

Kahe päevaga jõuti puitdetailid üle käia. “Lihvisime, värvisime, kopsisime – ja oligi istumisnurga raamistik valmis,” naerab Raili. Lihvijaga käidi kõik alused korralikult üle, et keegi oma seelikuserva või sukkadega selle külge kinni ei jääks. Mõned euroalused tuli seljatugede tegemiseks lahti võtta ja veidi lühemaks saagida. Kokku kulus õuemööbli istumisnurka 24 euroalust.

Kui mööbli puitosa nurgadiivanit meenutavaks mööblitükiks kokku sai, tuli Dmitril komanderingusse minna. Kui mees paari päeva pärast taas koju jõudis, sai ta väsimust uuel terrassil nurgadiivanis välja puhata.

Vahepeal olid Raili ja tütreid külastanud kangakauplusi. Naine tunnistab, et oli omal ajal kaasaga pahandanud, sest mees hoidis alles vanadest madratsitest jäänud poroloonitükke. “Kui aga mööblile oli pehmenust vaja, siis oli küll hea meel, et materjal oli oma kodust võtta,” meenutab Raili.

“Kangapoes arvasid suured tüdrukud esialgu, et katteriidele oleks hea valida hall toon. Mõtlesin, et nad teevad nalja. Suutsin siiski värvirõõm-



↑ Paari päevaga valminud nurgadiivan ehib terrassi ja lisab männimetsa alusesse aeda värve. Brita kook särab euroalustest laual, millele pereisa Dmitri tahab veel pleksiklaasist katte panna.

→ Nurgadiivani istekohaks liideti kokku kaks euroalust, nii sai istekoht parajale kõrgusele. Seljatoe tegemiseks võeti aluseid lahti, saeti lühemaks ning kinnitati istumisaluse külge.



↘ Mööblimeisterdajate brigaadist olid pildistamise ajal kohal Raili ja Dmitri, tütreid Johanna-Laurita ja Johandra-Lisett ning pere lemmikud: briti lühikarvaline Sofi ja sünnist saadik pime šotlane Mia. Pildilt puuduvad vanemad lapsed Liis ja Laura.

sama lahenduse läbi suruda. Nüüd on kõik rahul! Järgmisel aastal tuleb lihtsalt kvaliteedilt parem ja tugevam kangas valida, näiteks mööbliriie.”

Kuna terrassil ei ole veel katust – seegi on plaanis peagi juurde ehitada – peab pere ilmateadet hoolega silmas. Kohe, kui kostab vihmasabin, tuuakse diivanipadjad tuppa. Puitkonstruktsioon õnneks vihma ei kard.

Pere arvestuste kohaselt läks isetehtud nurgadiivan maksma alla 200 euro. Selle summa eest saadi euroalused, värv, pintslid ja kangas. Edaspidi plaanitakse euroaluseid juurdegi osta, et nendest nõude tarbeks riul või isegi kaks meisterdada. Sellise hakkaja pere jaoks pole see mingi vaev! ✨





Kõrge kiviktaimla, milles saavad kasvada peamiselt varjutaimed, on tehtud ehitusel ülearuseks jäänud materjali peale.

Väikelinna võluaed

Kui Maie ja Peeter Putki koduaias Türi ringi jalutada, tundub see olevat justkui võlumaa. Pindalalt imeväike – vaid ca 500 ruutmeetrit –, kuid ometi suur. Ja iga aiasopp on nagu kunstniku visandatud maal.

Tekst **Kadri Tramm**

Fotod **Sven Arbet**

Selle aia võrdlus maalidega on täiesti õigustatud, sest Maie Putk on harrastuskunstnik, kelle kodu kui kunstigalerii ning kel on olnud üle Eesti mitmeid isikunäitusi. Kahtlemata on kunstimeel ja veidi teistmoodi vaatenurk mänginud rolli, et Putkide aed on nii pillkupüüdev, loominguiline ja samas ebatraditsiooniline.

Kui Maie Putki imelist aeda interneti suhtlusportaalis Facebook märkas ja temaga ühendust võtsin, kirjutas ta vastuseks nii: “Hoiatan vaid, et 800 ruutmeetrist maast on 300 maja ja sissesõidutee all ning ülejäänust pool moodustab muru. Seda aeda on üpris vähe ja seegi ülivarjuline – puudub avarus ja murusse rajatud kividega piiratud lillepeenrad. Kivimäe otsas laiutavad hoopis püsikud, mis pole sugugi ootuspärane praegustest üldistest tööekspidamisest lähtudes.”

Savihunnik ja majakarp

Kui Putkid 18 aastat tagasi Türi kodu ostsid, oli olemas vaid majakarp kõrgel savihunnikul, maja ümber laiutasid hapuoblikad ja ohakad, kogu ümbrus kubises tigudest ja rottidest.

“See oli ikka päris kole vaatepilt. Noored õunapuud olid vilus ja varjus, eks teod paljunesid nii mis jaksasid,” meenutab Maie.

Mulda toodi siia tonnide viisi, kärudega vedasid Maie ja Peeter selle aiamaale laiali. Tundub

SÜGISVÄETAMISE AEG ON KÄES!

Sügise saabudes hakkavad mitmeaastased taimed valmistuma talve tulekuks. Sügisväetamine muudab aiataimed ja muru talvekülmale ning haigustele vastupidavamaks ning valmistab taimi ette järgmise aasta kasvuks, õitsemiseks ja saagi moodustumiseks.



SÜGISENE AIAVÄETIS

sobib kõikidele vilja- ja ilupuudele, maasikatele ja marjapöösastele, kiviktaimla taimedele, hekkidele, roosidele, mitmeaastastele aialilledele, rododendronitele jt happelist keskkonda vajavatele taimedele. Pakendid 1 kg, 2 kg, 4 kg ja 15 kg.

SÜGISENE OKASPUUVÄETIS sobib kõikidele okaspuudele.

Pakendid 1 kg, 2 kg ja 4 kg.

SÜGISENE MURUVÄETIS sobib kõikide muruliikide sügiseseks hooldamiseks.

Pakendid 4 kg ja 15 kg.

Väetatakse augustis ja septembris, et taimed jõuaksid omastada vajalikud toitained enne kasvuperioodi lõppemist. Maasikatele, marjapõõsastele ja viljapuudele antakse sügisväetis kohe peale saagi koristamist.

Sügiseseks väetamiseks sobivad hästi Baltic Agro sügisene aiaväetis, sügisene okaspuuväetis ning sügisene muruväetis.

Põhjamaades ei soovitata anda aiataimedele lämmastikuga sügisväetist, sest see muudab taimed külmaõrnaks. Baltic Agro sügisene aiaväetis ning sügisene okaspuuväetis ei sisalda lämmastikku ja on sobivaimad Eesti karmi kliimasse!

Sügisene aiaväetis ja sügisene okaspuuväetis soodustavad tänu makro- ja mikrotoitainete sobivale vahekorrale, eriti aga õigele kaaliumisisaldusele ja lämmastiku puudumisele rakumahla tekkimist taimedes. See tagab aiataimede õige talvitumise. Sügisene aiaväetis ja sügisene okaspuuväetis garanteerivad tänu pikaajalisele toimele ja toitainete järkjärgulisele vabanemisele taimede toitainetega varustatuse ka järgmisel varakevadisel vegetatsiooniperioodil.

Sügisene muruväetis sobib kõikide muruliikide sügisväetamiseks. Erinevalt aiataimedest vajab muru talveks juurtesse toitainete varumisel väikesel hulgal lämmastikku. Sellepärast sisaldab Baltic Agro sügisene muruväetis vähesel määral lämmastikku ja sobib väga hästi meie aia uhkuse, rohelise muruvaiba sügiseseks hooldamiseks.

MILLISEID TOITAINET ON VAJA?

- FOSFOR – ergutab taimede juurestiku kasvu, mõjutab taimekasvu, sh õitsemist.
- KAALIUM – soodustab suhkru ladestumist, suurendab taimede külma-, põua- ja haiguskindlust.
- KALTSIUM – parandab pinnase füüsikalisi ja keemilisi ning bioloogilisi omadusi – suurendab taimede nakkuskindlust.
- MAGNEESIUM – kuulub klorofüllile, taimede roheline värvaine koostisesse, seega on oluline fotosünteesis.
- VÄÄVEL – üks biogeensetest elementidest, määrab ära korrapärase taimekasvu, suurendab taimede haigus- ja kahjurikindlust.
- MIKROELEMENTID (boor, vask, raud, mangaan, molübdeen, tsink) – osalevad taimede mitmesuguste eluprotsesside reguleerimises. Need on taimede korrapäraseks kasvuks ja arenguks vajalikud elemendid ja kannavad muu hulgas hoolt taimede terve ja kauni välimuse eest.

Edukat sügisväetamist!

Küsi Baltic Agro sügisväetiseid hästi varustatud kauplustest!

koduaid.balticagro.ee

UUDISTOODE

TAIFUN B on üldhävitava toimega herbitsiid orasheina jt lühi- ja pikaealiste umbrohtude tõrjeks puuvilja- ja marjaaedade reavahedades, teeradade puhastamiseks mittepõllumajanduslikel aladel, metsanduses ja murude uuendamisel.

100 ml Taifun B valmistatud lahusest piisab 250 m² töötlemiseks.



Baltic Agro

aed



Istumisnurki on aias-mitu ja igäühest avaneb aiale isesugune pilt. Pildil on Maie ja Peeter Putk.



Tomatid, kurgid, herned ja oad kasvavad paekividest laotud või puidust konteinerites, saades aeg-ajalt turgutuseks hobusesõnnikut. Muuseas, seitsmeliitrises potis kasvanud kartul andis poolteist kilo saaki.



uskumatu, kuid kahe aastaga oli aed korras ja Putkid said kauni kodu eest Türi vallalt tunnustuseks majamärgi.

Kuid aed on ju pidevas muutumises ning aastate jooksul on Maie ja Peeter omagi aeda korraldvalt ümber kujundanud.

“Tegelikult on see hetkel kolmas aed. Esimene oli hästi ruuduline-triibuline ja kindlate joontega. Rida musti sõstraid, rida punaseid, rida maasikaid ja nii edasi. Maja ees oli suur lillepeenar, kus kasvas 127 sorti lilli! Eks see ole algaja asi – kõike oli vaja, ja palju! Aga see peenar oli kogu aeg õites. Lähedalt ei kannatanud vaadata, aga kaugelt oli ilus,” naerab Maie.

Nüüd kaunistab majaesist igihaljaste puude ja põõsaste hekk. Ja kindlasti ei tahtnud pererahvas joonlaua järgi püüdnud hekimüüri, vaid ikka omamoodi – iga puu ja põõsas on eri kuju, värvi, struktuuri ja pikkusega, moodustades kokku kaunilt lookeva rohelise terviku.

Plaan rajada ka enda aeda väikeaedasid sai alguse ühest BBC väikeaedade saatesarjast ning see paalus sedavõrd, et Maie ja Peeter otsustasid rajada ka oma aeda kaheksa väikeaeda. Ikka maitseaed eraldi, köögiviljandus teises, iluaianus ja lilled eraldi.

“Olen neid sujuvalt ühendama hakanud. Ega jaks ka enam nii palju, väsin ära,” ütleb Maie.

Nõnda ongi ühes aianurgas praegu konteineriaed. Paekivist laotud neljakandilistes n-ö konteinerites kasvavad tomatid, kurgid, kõr-

vitsad, kartulid, hernerid, oad, pastinaak, peet jne. Eespool on ürdiaed: porru, varsseller, pune, rosmariin, majoraan, tüümian, punane vene spinat jne.

“Aga mitte päris, rabarberid on ikka lillede hulgas. Samas ei saa söödavaid taimi alati ilutaimedega ühte punkti panna. Ilutaimed tahavad teistmoodi hooldamist – sipelgate eest mürgitamisest, jahukaste vastu pitsimist. Ei taha ju murke söögilauale lasta,” räägib Maie.

Peeglid päikest püüdmas

Teises aianurgas on kõrge kiviktaimla, mis rajatud majaehitusel üle jäänud materjalidele. Seal on näiteks eri liiki hostasid, pojeng, sülkübarad, tiarell ja metspiprad, muu hulgas sirgub metsast toodud sõnajalg.

Palju taimi kasvab selles aias suurtes pottides. Näiteks tavaline kuusk, mis juba 12 aastat olnud perele jõulupuuks. Samuti õrnillid ja justkui taevasse pürgivad gladiolid. Tagaaias kaunistavad terrassi ja treppi potitaimed: jorjenid, gasaaniad, bugenvillea, oleander, gerbera, hortensia jm.

Maie pintslitõmme on ka aias näha, näiteks ühele veetunnile maalib ta sipelgad.

Taimed on siin aias rõõmsad ja lopsakad. Maie ütleb, et eks nad saavad väetist ka, kuid mitte süstemaatiliselt, vaid “siis, kui meelde tuleb”. Aeg-ajalt tuleb suurematesse pottidesse investeerida.

Tagaiaia terrassi ja treppi kaunistavad potililled. Jorjenijuurikad koputab Maie sügisel mullast puhtaks ning ületalve säilitab neid garaažis kapi otsas. Osa potitaimi läheb talveks tuppa.



Maja taha viiva tee ääres, kus napib valgust, saavad kasvada vaid varjutaimed.



Veetünnid on kunstnikust perenaise abil saanud maja ja aiaga sobiva ilme.



Plangul on peeglid valguse püüdmiseks, nendest saavad hallil aial justkui värvilised lillemaolid.

Maie näpunäited

- Tehke nii, nagu teile meeldib ja ärge hoolige kehtivast moest!
- Kui olete märganud sellist aeda või mingit kujunduselementi, mis teile meeldib, siis proovige seda ka oma aias teha.
- Aed kujuneb aja jooksul, ikka siit ja seal ringi tehes.
- Tuleb nii teha, et endal hea oleks. Kui endal on hea, siis on ka sõpradel hea seal olla.
- Kui aga aega on vähe ja raha palju, tuleks aednik palgata, sest unarusse jäetud majaümbrus on häbiasi.

“Kui midagi huvitavat näen ja seda pole varem olnud, siis ma ikka võtan ta endale. Kasvab nii kaua, kui kasvab, ja kui otsa saab, valin midagi uut. Tahaks ikka kõike proovida. Olen tellinud Juhani Puukoolist, Seemnemaailmast, isegi Bakkerist, käime laatadel ja aianduskauplustes. Mõnikord ikka leiab huvitavat. Aga eks nad oskavad nii ilusti reklaamida, et vahel lendad orki ka,” naerab Maie.

Aia perenaisele on väga südamelähedased karikakrad. “Kunagi oli mul neid mitu sorti, aga hetkel ei ole nende jaoks ruumi. Ja siin on nii vilu, tõeline varjuaed – valgust pole ollagi. Eks ma püüan, sest midagi on ikka, mis kasvab.”

Poputa nagu lapsi

Aia hooldamine võtab omajagu aega. Maie sõnul tuleb seda päevas vähemalt kaks tundi teha. Ja kui ei tee, siis järgmisel päeval topelt – neli tundi.

“Lähen aeda mõttega, et teen ühe koha korda, aga kuni ma sinna jõuan, on juba mitu asja näpu all,” muigab ta. Peetri õlul on raskemad tööd, näiteks tuleb tal käruga mulda ja liiva vedada, okaspuid hooldada, ka aiamööbel on Maie kavandite järgi tema kätega tehtud. Siin aias on iga taim personaalse jälgimise all. Ükski haigus

ega kahtlane märk taimel ei jää valvsa pilgu eest märkamatuks.

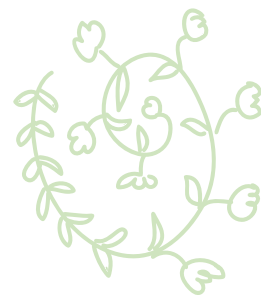
“Praegu võtab paraja aja kirsilehtede riisimine. Nimelt kannatab kirsipuu varisemistõve all ning iga päev tuleb mahapudenunud lehed kokku korjata, et nakkus edasi ei leviks.

Hädas nagu lastega – kes tatine, kes kõhib. Mitte ei taha neid vigaseid ja haigeid, ikka püüad ravida. Pole ka see tüüp, kes kraest kinni võtab ja ära viskab,” räägib ta. Turgutuseks tuleb kõik ära proovida, abi on olnud rohelisest seebist ja Coca-Cola Zerost, sibulatele on ta pannud soolvett, taimi turgutab ja väetab ... tomativäetisega!

“Olen märganud, et tomativäetis sobib teistele taimedele imehästi ja mina olen seda kasutanud,” julgustab ta.

Valguse püüdmiseks on Maie oma plekkaiale kinnitanud peeglid. Need annavad isemoodi efekti. Võõras silm arvab end vaatavat läbi akna naabri aeda, kuid kui iseennast näeb, on üllatus suur. Peeglite eesmärk on ka valguse püüdmine muidu nii varjulisse aeda.

Maie unistus on teha tõeline lillemuru, kus läbisegi kasvavad moonid, karikakrad, rukkililled jm. “Kõik on segamini, et pole otsa ega aru – see on kõige kihvtim!” Unistuste lillemuru tuleb tõenäoliselt ‘Valge klaari’ alla. ☘



Kui tahad midagi erilist...

www.nurgapuukool.ee

AUGUST-SEPTEMBER ON PARIM AEG ISTUTAMISEKS!
Kasuta võimalust soetada endale Eestis kasvatatud taimed!

Harju maakond, Nissi vald, Ellamaa, tel 508 2615, 509 8547
info@nurgapuukool.ee. Skype: nurgapk



NURGA PUUKOOL
Ääsmäe-Haapsalu mnt 28. km

Pohlad on mitte ainult maitsvad, vaid ka tervislikud – seda teati juba sajand tagasi. Ometigi ei tee paha väike meeldetuletus, miks just neid marju korjata tuleks.

Tekst **Jaan Mettik**
Fotod **reprod**



Tänapäeva inimene kipub loodusest võõranduma – kapsas kasvab poes ning õunad turul. Ometi on Eestimaa sügisesed metsalused imelisi ande täis, ainult mine ja korja.

Sellest, miks metsamarju ja eriti pohli korjama peaks, annab hea ülevaate 1911. aastal ilmunud J. G. Spuhl-Rotalia teos “Kodumaa marjad”. See raamat on “*aubinnaga kroonitud kirjatöö*” ja “*kõigeparemate ainete ja oma praktiliste katsete järele kirja pandud*”.

Poolad. Vaccinium

Marjade tulu ja terwiseline tähtsus. Poolamarjadel on nende seesoleva rohke tsitronihapniku pärast mõnushapu maitse. Toorelt süüakse neid vähe, seda rohkem aga walmistatakse neist häid kompottisi ning mõnelpool tehakse neist ka tuliwiina. Nad on paljudele põhjapoolsetele rahwastele hääks raha sissetuleku hallikaks.

Sakseni ja Thüringi metsadest, Lüneburgi nõmmedelt, Norwegist, Jüütimaalt jne. weetakse neid iga aasta kui tähtsat kaubitsemise asja teistesse ümberkaudsetesse maadesse ja linnadesse müügile. Üksi Lüneburgist weetakse neid iga aasta läbitikku 20 000 tsentneri Hannoveri, Hildesheimi ja teistesse suurematesse linnadesse. Põhja-Amerikas rawitsetakse ja kaswatatakse neid nagu muidugi marjapuid ning nende saak toob omanikkudele kaunis suurt kasu sisse. Poolad walmiwad 2 korda aastas, augusti ja oktoobri kuul. Augustis walminud marjad on magusamad. Poolamarjade sissekorjamises tehakse aga meie juures seeläbi suur wiga, et neid enneaegu poolwalminult äranopitakse. Böömi seadust, et enne 1. septembrit keegi poolamarju ei tohi noppida, sünniks ka meie juures tähele panna.

Kaitserohi külgehakkavate tõbede vastu

Ka terwiseboidlisest seisukohast waadates on poolamarjadel suur tähtsus. Neil on, nagu ööldud, palju tsitroni- aga pisut õunahapnikku, niisama ka taimesub-

kurt, parkollust, munawalget, pektini ja mõruollust, millest sabwtile kokkutõmbaw mõjudus tuleb ja seepärast diäteetikalist kaitserohtu mõnesuguste külgehakkavate tõbede vastu pruugitakse. Poolalehtedest keedetud tee wesi on põiehaiguste ja pika-

Pohlad

külgehakkavate tõbede vastu



Oma igihalja lehestiku ja kaunite viljade poolest on pohl sobivas kasvukohas ka pilkupuudev aiataim.

jook terwetele ning haigetele. Et marjadel ja nendest walmistatud sabwtil suures mdul kokkutmbawaid omadusi on, mis söömise juures silmapilguks ajaks inimese peale elustawalt mjurdawad ja söögi-ihaldust suurendawad, seepärast ei ole nad terwiseboolduses mitte uksi kui lima- ja klmatbe kaitserohud kuulsad, waid neid on ka uuemal ajal klgehakkawaw oksekhutobe wastu kaitserohuks sooritatud. Mina annan igäihele nõu, neis kohtades, kus nimetatud tbed liikumas on, igapäew uks ehk paar korda wäikene portsjon poolamarju rasuua, ehk poolasabwti roheline salati asemel toitude lisanduseks pruukida. Kadumalinud ehk nõrk söögi-ihaldus saab seeläbi uuesti elule kutsutud, kuse wljabeitus suurendatud ja rohked lahtised ning wedelad sisikonna wljabeited whendatud. Kõigile neile inimestele, kellede ssustik (Nervensystem) wigaline on ja kellede pääle igasugune ilmade muutus rohkesti mõjub, kui ka neile, kellede seedimine liiasmise ehk -joomise ehk ka uleliigse waimuwsimuse pärast rikutud on, ei jõua meie nende hdust mitte küllalt kiita.

Palawiku haigustes on poolasabwti wesi wga jabutaw ning karastaw jook, mida lihtsalt walmistatakse: marjad lit-sutakse katki ja walatakse puhast klmarwett pääle.

Marjadest lehtedeks

Kui Spuhl-Rotalia u-listas oma sajand tagasi ilmunud raamatus eelkõige pohla marjade raviomadusi, siis tänapäevased taimraviraamatud, nt Ain Raali "Maailma ravimtaimede entsüklopeedia", räägivad peamiselt pohla lehtedest. Pohlamarjadele jätkub tal vaid uks lause: "Rahvameditsiinis on kastutatud ka marju, peami-

selt kõhulahtisuse ja reumaatiliste wawuste korral."

Seevastu on Raal rohkelt tähelepanu pööranud pohla lehtede raviomadustele. Nagu leesikagi lehti, soovitab ta pohla lehti kasutada bakterivastase wahendina kuseteede nakkuste ning neerukivitve ja podagra korral, ka uriinierituse suurendamiseks. Kuna pohla lehtede toimeainete sisaldus on mõnevõrra wäiksem, on pohla lehtede kulu selle wõrra suurem – 2–5 g droogi päevas. Samas hoiatab Raal uledoseerimise eest. Pohlaleheteed ei tohiks juua rohkem kui seitse päewa ja mitte sagedamini kui viis korda päevas. Vastasel korral wõib see maksale halvasti mõjuda. Pohla lehti wõib koguda varakevadel wõi hilissügisel.

ks mõnus jook

Et keegi ei arwaks, nagu oleks pohlad ainult ravimtaimed, toon siinkohal ära ka uhe mõnusa pohlajoogi retsepti. See on pärit Mag. Chem. Ants Sossi raamatust "Jookide valmistamine kodusel teel". Autor on nimetanud seda "ksi-raamatuks perenaistele ja koolidele" ning raamat ilmus 1930. aastal Eesti Karskusliidu wljaandena. ✨

Pohlakali

2 kg suhkrut sulatatakse 1 liitris vees. Saadud siirupile lisatakse 2,5 liitrit pohlamahla, 8 liitrit keewa wett, 7 liitrit külma wett ning 10 g kuiva, weega segatud pärmi. Segul lastakse krida, kurnatakse ja walatakse pudelitesse. Nädala pärast on kali tarvitamiskblik.



lise kba wastu kiidetud ja kuulus rabwalik kodune arstirobi. Kuuleme, mis Dr. M. Bchner, kes poolamarjade ule terwe raamatu on wälja annud, marjade tegewuse wõimu ule uitleb. Ta kirjutab: "Poolasabwt weega segatult on wäga h ja kosutaw

Õitsemise tšempionid püsilillepeenral

Kas kurdate, et suvel on aias vähe õisi?
Helga Taimeaia perenaine
Ülli-Riina Sildnik soovitab
tänuväärselt pikalt õitsevaid püsililli,
et seda viga parandada.

Tekst **Kaja Kurg**
Fotod **Tiit Koha**

Roosa neitsikummel kaunis
koosluses hariliku kurekellaga.



Harilik ussitatar 'Superba'.



Ülli-Riina Sildnik on pühendunud püsilillede kasvatamisele.

Ülli-Riina peab väikest istiku-äri oma kodus Harjumaal Ääsmäel Tagametsa külas. Tema koduaia suured kollektsioonpeenrad on juuni lõpus, Maakodu külaskäigu ajal, rõõmsalt värvilised. Silma jääb kauneid koosluseid, kus püsililled on leidnud endale nii värvilt kui ka vormilt hästi kokku sobivaid naabreid.

Suured lillepeenrad on ühtaegu nagu katsepõlvik: perenaine jälgib siin, kuidas uued liigid-sordid meie kliimasse sobivad, kuidas talvituvad ja üleüldse käituvad. Enne ei saa ju taime müüma hakata, kui pole tema kasvatamise kogemust.

Ülli-Riina: "Mulle on oluline, et emataim oleks ka peenras, potis ju alati kõik ei talvitu. Sageli lasen taimedel peenras end ise külvata, kui tahan saada paljundusmaterjali. Milleks vaeva näha külvikastidega? Peenras sirgunud taim ongi tugevam ja karastunud. Uued asjad külvan muudugi eraldi."

Palju põnevaid sorte on Ülli-Riina kaasa toonud Euroopa reisidelt. Mis meile sobivad, neid hakkab paljudama. Sordikaitse all olevad asjad

tuleb osta sisse n-ö titena ehk väike-aias ja maksta patendi eest, nagu seadus nõuab.

Õienappuse lihtne põhjus

"Kliendid kurdavad sageli, et ei saa aru: kevadel istutati oma aed täis, aga suvel ei õitsenud midagi. Siis selgitan, et nad ostsid n-ö emotsiooni ehk kevadel õitsevaid liike-sorte. Alati lähevad ju paremini müügiks need taimed, millel õit ka näha on. Ja kevadel ostetakse taimi ju kõige innukamalt," avaldab Ülli-Riina lihtsa põhjuse, miks agaral taimeostjal ei pruugi suvel aias õisi olla.

Hea nipp, kuidas komponeerida endale tõesti pidevalt õitsev püsilillepeenar, on järgmine: käige sageli istikuäris ja vaadake, millised liigid-sordid just sel ajal õitsevad. Kasuks tuleb kodutöö: uurige püsililleraamatuid, surfake internetis. Kes midagi erilist otsib, neil tasub külastada laataid ja otsida üles väiksemad kasvatajad.

Kangelaslikud õitsejad

Mandel-piimalill (*Euphorbia amygdaloides*) 'Purpurea' hakkas Ülli-Riina aias sel aastal õitsema juba aprilli lõpus.

"Ta on väga värvikas ja paar kuud hästi dekoratiivne. Eriti ilusad on laimirohelised kõrglehed. Piimalille efekt ongi kõrglehtedes, õied on pisikesed ja märkamatud. 'Purpurea' noor lehestik on punane, hiljem, kui taim on juba pikalt õitsenud, muutuvad vanemad lehed kahvatumaks," kirjeldab kasvataja väärt püsilille. Taim on küll pisut pirtsakas kasvutingimuste suhtes, aga tasub katsetamise vaeva.

Erakordselt tubli õitseja on hele-roosade õienuttidega harilik ussitatar (*Bistorta officinalis*) 'Superba', kes juuni lõpuks on õitsenud juba üle kuu aja ning jätkab vapralt.

Ka suureõieline iminõges (*Lamium orvala*) õitseb hästi pikalt. Tä avab oma roosad, kuni 4 cm pikkused täpitatud õied aprilli lõpus ja on juuni lõpus veel igati vormis. "Ilus ja heade omadustega taim, keda meil kahjuks eriti ei tunta," märgib Ülli-Riina. "Tal on kompaktne puhmik, mis ei vaju laiaili, samuti ei aja ta juurevõsu."

Harilik tõrvilill (*Lychnis viscaria*) 'Feuer' alustab õitsemist juuni algul ja võib õitseda ligi kaks kuud. Taimeia perenaine kiidab seda sorti väga, sest



lillepeenar

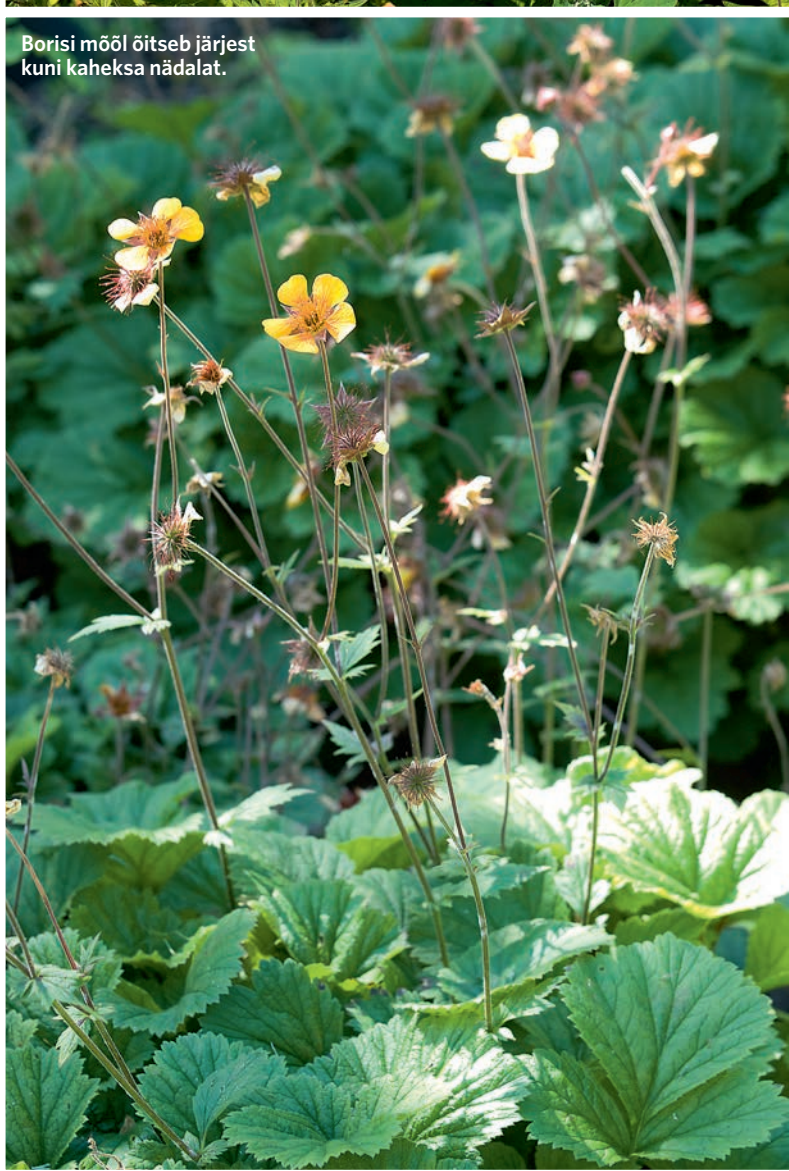
Mandel-piimalill 'Purpurea'.



Silmik-kurereha 'Patricia'
õitseng kestab mitu kuud.



Suureõieline iminõges
on mesilaste lemmik.



Borisi mõõl õitseb järjest
kuni kaheksa nädalat.

see on kompaktne ega lähe vihmaga lääbakile.

Oranžide õitega Borisi mõõl (*Geum x borisii*) õitseb suve esimesel poolel järjest 6–8 nädalat. Kui närbunud õied ära lõigata, võib suve lõpus uusi õisi näha.

Väsimatud kurerehad

Kurerehad on hinnatud õitsejad haljastuses ning õnneks on nende valik rikkalik. Uuemad liikidevahelised hübriidsordid teevad tõelisi rekordeid. Näiteks sügavsiniste õitega 'Orion' ei valmista tänu steriilsetele õitele seemneid ja sobivas kasvukohas õitseb kogu suve.

Teine sama usin õitseja Helga Taimemaias on silmik-kurereha (*Geranium psilostemon*) 'Patricia'. Tal on silmatorikavalt kaunid lillakasroosad õied, millele lisavad jumet tumedad südamikud. 'Patricia' on samuti steriilsete õitega, tema õitseng kestab vähemalt kolm kuud. Uutest patenteeritud hübriidsortidest on väga ilusad 'Havana Blues' ja 'Dreamland'.

"Kui kurerehad lähevad koledaks, tuleb lehed tagasi lõigata, siis kasvatab taim uue värske lehestiku," annab Ülli-Riina kasulikke näpunäiteid.

Heleroosade õitega verev kurereha (*G. sanguineum*) 'Pink Pouffe' on tore seetõttu, et on madal, vaevu paarikümne sentimeetri kõrgune. Õitsema hakkab varakult juunis, õisi on rikkalikult suve keskpaigani ja sügisel uuesti. Ta sobib hästi ka kiviktaimlasse. Lehed värvuvad sügisel kaunit punaseks.

Valged kohevad õiepilved

Ülli-Riina suur lemmik on kolmelehtine piiskenelas (*Gillenia trifoliata*). Enelaid teavad kõik kui lehtpõõsaid, piiskenelas on aga püsilill.

"Juuni keskel hakkas ta õitsema, tipp hetked on juulis. Puhmik võib kasvada 50–100 sentimeetri kõrguseks, aga olen näinud ka poolteismetrist taimet. Õitsemise ajal on peenral ilus õhuline hele laik. Sügisel värvuvad lehed oranžist säravpunaseni," kiidab aednik järjekordset head püsikut.

Õitsev püramiidkivirik (*Saxifraga cotyledon*) sort, mille nimi on kahjuks teadmata, on aga midagi täiesti erakordset: madala lehekodariku kohal kõrguv õhuline õisik on peaaegu põlvkõrgune. Kiviktaimlas on selline õitseja rabavalt efektne.

→ lk 47



Siberi iiris 'Silver Edge', tagaplaanil roosatab harilik ussitatar 'Superba'.

lillepeenar



Harilik tõrvailil 'Feuer' võib õitseda ligi kaks kuud.



Vene ussikeele efektsed õietornid võivad kasvada meetri kõrguseks.



Kurereha 'Orion' õievaibad rõõmustavad silma kogu suvi.



Püramiidkivirik on õitsemise ajal tõeline staar kiviktaimlas.



Pajulehisel amsoonial on ilusad taevasinised õied.



lillepeenar

Verev kurereha 'Pink Pouffe' on madal pinnakatja.

Ülli-Riina: “Taim kasvatab mitu aastat lehekodarikku, aga kui siis lõpuks hakkab õitsema, kestab see ligi kolm kuud. Ta muudkui avab ja avab oma väikesi valgeid õisi. Püramiidkivirik eelistab poolvarju, kiviktaimlas on parim koht kuuma päikese eest kaitstud paik mõne suure kivi ääres. Pärast õitsemist kodarik sureb, aga kasvatab enne servadesse lapsed.”

Punast ja sinist

Roosa neitsikummel (*Tanacetum coccineum*) õitseb juuni keskelt augustini. Tema suured (läbimõõt kuni 8 cm) korvõisikud on hästi armsad, seemnest külvides saab nii valgeid, roosaid kui ka punaseid õisi.

Ülli-Riina aias on neitsikummeli seltsi tulnud metsa alt siniste õitega harilikud kurekellad, koos moodustavad nad maalilise koosluse.

Ja taas üks aedniku lemmik: siberi iiris (*Iris sibirica*) ‘Silver Edge’, mille liblikakujulised sinised õied on servatud hõbedase kandiga. “See sort hakkab õitsema mitu nädalat põhiliigist hiljem, mõni sort on veelgi hilisem. Peale kaunite õite meeldib mulle eriti selle sordi lehestik – see on tugev

ja püsib kogu aeg kenasti püsti. Viie aasta jooksul, mil ‘Silver Edge’ on mu aias kasvanud, pole temaga olnud mitte mingeid probleeme,” räägib Ülli-Riina.

Väga ilusat taevasinist värvi on ka pajulehise amsoonia (*Amsonia tabernaemontana*) õied. “Amsoonia värvid muutuvad huvitavalt. Kevadel maa seest tulles on võrsed täiesti tumeliljad. Ta tärkab pisut varem kui naabrist kobarpea, nii on aias efekti eri aegadel. Lehed on nahkjad. Õiepun-gad on hästi tumedad, avanenud õis on heledam. Amsoonia õitseb alates juuni keskpaigast umbes kuu aega,” kirjeldab aednik meil vähe tuntud püsilille, mida näiteks Rootsisis kasutatakse palju ka linnahaljastuses.

Ja lõpuks veel üks põnev püsilill. Kui harilikku ussikeelt teavad kõik – suvel näeb tema siniseid õiesambaid kõikjal looduses –, siis vene ussikeel (*Echium russicum*) on märksa ägedam: pikk kobarõisik on tüsedam, ja milline värv! Vaarikpunane! Õisikud võivad kasvada meetriseks. Tõeline efektitar peenrale. Õitseb pikalt juunist augustini. Vene ussikeel on lühiealine püsik, aga puistab seemneid nagu sõrmkübarad. ☘



13. septembril

kell 10 – 16

viies laot

taimegurmaanidele

“Võhma juurikas” Võhmas Viljandimaal

Külastajatele laot ja näitused TASUTA!

Kaubeldakse haruldaste taimedega ning aia- ja metsasaadustega
Tuntud puukoolid Eestist ja Lätist

Võhma Vaba Aja Keskuses:
maitsetaimede näitus
daaliate näitus
fotonäitus “Kapsas ja tuust”
käsitööde näitusmüük
õpituba Kapsategu

Info: 51 76 748
info@vaskanarbik.ee
www.vaskanarbik.ee

Korraldab Võhma aiandusselts Kanarbik
toetab Võhma linn

16.00 Võhma linnaplatsil ans Kukerpillid



Syngenta toetab lilleniite

Šveitsi agrokemikaali- ja seemnefirma Syngenta tõi turule lilleseemnesegu ning toetab Suurbritannias tolmeldajaid abistavate taimede kasvatamist.

Syngenta esindajate sõnul on üheaastastest lilledest niit hea võimalus toetada looduslikke tolmeldajaid, ilma et maaviljelejad peaks end siduma pikaajaliste investeeringutega. Kõrrelisteta lilleseemnepakid on välja töötatud koostöös ühendusega Campaign for the Farmed Environment (CFE) ja firmaga Kings Seeds. Üks seemnepakk maksab ostjale 35 Inglise naela (u 44 eurot), kuna poole selle väärtusest kannab Syngenta. Igast pakist peaks piisama hektari täis külvamiseks.

Üheaastase lilleniidu saamiseks tuleb maaviljelejal seemned maha külvata sügisel ning maasse rullida. Järgmise vegetatsiooniperioodi lõpul võib taimiku kas sisse künda, glüfosaatidega hävitada või jätta ülejäämiseks aastaks seemneid andma.

Otseselt seemnesegu turustamisega tegeleva firma Kings Seeds esindaja Mark Bulli sõnul on segu osutunud talunike seas ootamatult populaarseks. Tema arvates on põhiline põhjus soodne hind: "Kui külvata hektarile looduslikke taimi, tuleb pelgalt seemnete hind vähemalt u 500 naela (u 627 eurot), ning kui sellele lisada veel tööjõu- ja kütusekulu, kaotab asi mõtte."

Syngenta AG on oma turuosalt analoogsete firmade seas maailmas 3. kohal. Nende 2013. aasta käive oli u 11 miljardit eurot ning firmas töötab ligikaudu 28 000 inimest 90 riigist.

Kew õnnetuse asjaolude uurimine lõppenud

2012. aastal šokeeris maailma aiandusüldsust õnnetus Kew botaanikaaias, kus hukkus noor Uus-Meremaalt pärit naine Erena Wilson. Ta jäi liibanoni seedrilt kukkunud oksa alla. Nüüdseks on lõppenud ka õnnetuse ametlik uurimine.

Kohtu sõnul ei leitud ühtki kindalt põhjust, mis oleks võinud esile kutsuda oksa ootamatu murdumise. Ehkki kahtlustatakse fenomeni, mida inglise keeles nimetatakse kui *summer branch drop* – süvine okste murdumine –, ei saa välistada ka mõnd teist, teadmata põhjust.

Oksa langemise esialgse raporti autor arborist Jeremy Barrell, kes pakkuski põhjusena välja okste murdumise, leppis küll otsusega, kuid jäi eriarvamusele. Ta rõhutas, et kuigi süvine okste murdumine avastati juba 1979. aastal, pole selle põhjused siiani teada. Eriti tõsine olevat probleem Londonis ning Briti saarte lõunaosas, kus seda soodustab soojenev kliima.

Süvine ootamatu okste murdumise põhjalikumalt uurimist toetavad ka ohvri vanemad. "Kui Erena surma asjaolud suudavad selle fenomeni uurimisele leida lisarahastust ning see omakorda päästab kas või ühe inimese, on meie tragöödiast siiski midagi head tulnud," ütlesid nad. Ehkki Kew's juhtunud õnnetuse ühest põhjust ei õnnestunudki välja selgitada, ei tasuks seetõttu botaanikaaeda vältima hakata. Kohtul polnud midagi ette heita Kew puuhooldusele ega riskihindamise metoodikale. Mõlemad tunnistati igati pädevaks.





Tomativein vallutab maailma

Kanadas Quebeci lähistel on väike veinifirma Domaine de la Vallée Bras tulnud välja unikaalse tomativeiniga. Ettevõtte juhi Pascal Miche'i sõnul müüvad nad oma veini pärast kõigest nelja aasta pikkust tegutsemist juba 22 riiki ega suuda nõudlust rahuldada.

Miche'i tomativeini retsept pärineb aastast 1938 ning selle töötas välja tema belglasest vanavanaisa.

Pärast seda, kui Miche 15 aastat tagasi Kanadasse kolis, kohandas ta retsepti ümber piirkonna pärandtomati sortidele. Töö kestis 10 aastat ning tulemuseks on selge, üllatava maitsega vein, mille alkoholisisaldus 16%.

Pascal Miche'i sõnul oli kõige keerulisem veenda kohalikke võime ja tõestada, et tegu on veiniga. "Seaduse kohaselt saab veini valmistada vaid puuviljadest ning seetõttu pidime võime veenma, et tomat on oma olemuselt pigem puu- kui köögivilj. Lisaks tekitas võimudes kahtlusi ka veini maitse, kuna see ei meenuta sugugi tomatit. Samas - enamikule inimestest ei meenuta ka tavaveini maitse viinamarju."

Nüüdseks, kui tomativein on juba oma eluõigust tõestanud, plaanivad tootjad viia tegevuse tööstuslikule alusele ning tootmist märkimisväärselt suurendada.

Venemaa suurim kasvuhoone

Venemaa firma Agro-Invest alustas aastaringse kasutusega köögiviljakasvuhoonete rajamist Kaluga erimajandusvööndis. Selles hakatakse kasvatama tomateid, kurke ning rohelist köögivilju.

Uudis on tähelepanuväärne, kuna tulevane kasvuhoonekompleks peaks enese alla võtma 238 hektarit, mis teeb selle suurimaks endises SRÜs. Kasvuhoonekompleksi ehitusmaksumuseks planeeritakse vähemalt 13 miljardit rubla ehk u 276 653 000 eurot. Kogu kompleksi kavandatud täisvõimsus peaks olema u 70 000 tonni köögivilju aastas ning juba 2015. aastal plaanitakse sealt saada 10 000 tonni köögivilju. Tööd peaks tulevases kasvuhoonekompleksis leidma u 1200 inimest. Kompleksi esimene osa - 20 ha - valmib juba selle aasta lõpuks.

Kohaliku Ljudovino piirkonna juhi Lubov Gontšarova sõnul loodetakse investering tagasi teenida kaheksa aastaga.

MAHLAPRESS

OMA AIA ÕUNAMAHL TEEB TERVEKS



MAHLAPRESS V20 INOX

- korvi maht 9 l
- korvi kõrgus 300 mm
- korvi läbimõõt 200 mm
- pressi kaal 11 kg
- roostevaba teras

ÕUNAPURUSTAJA B100

- tootlikkus kuni 300 kg/h
- kaal 15 kg
- täitekolu 40x40 cm
- täitekolu roostevabast terasest

ERIPAKKUMINE: mahlapress ja õunapurustaja

komplekti hind

369 €

(tavahind 499 €)

Hinna sees kiire kohaletoomine koju,
suvilasse või otse õunaaeda.

Vaata ka teisi pakkumisi meie kodulehelt.

OÜ RIKSMAN • tel +372 518 8835

www.mahlapress.ee

Aeg istutada lillesibulaid



Vastne aiaomanik Heli Raamets: "Aiaärides on alanud suur lillesibulate müük. Mida võiks veel lisaks tulpidele, nartsissidele, krookustele ja teistele tuntumatele kevadistele õitsejatele kasvatada? Kuhu ja kuidas sibullilli istutada?"

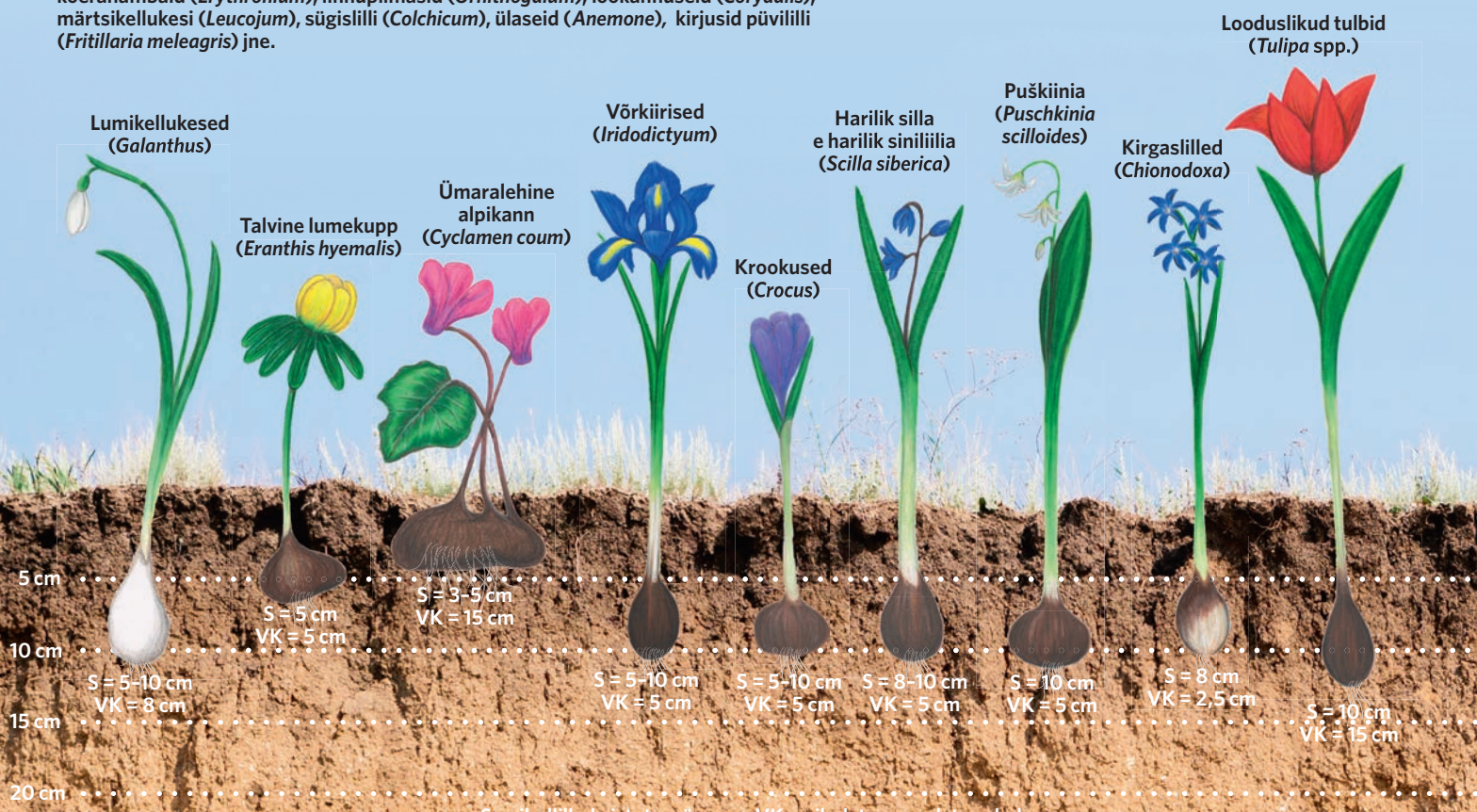
Tekst **Kaja Kurg**
Joonis **Liis Kirss**
Fotod **Shutterstock, repro**

Kevadel õitsevad sibullilled on asendamatud, sest just nemad tervitavad meid esimesena pärast pikka kurnavat talve. Tänu sibullilledele (varajasi õitsejaid leidub muidugi ka teiste taimede seas) on aias värve juba siis, kui lehtpuud ja -põõsad on veel raagus ning püsililled alles toibuvad talvepuhkusest.

Kevadine õieilu saab alguse sügisel, sest siis tuleb kevadiste õitsejate sibulad mulda panna. Need liigid on külmakindlad, vastupidavad ja vähenõudlikud.

Mõni aiakeskus alustab n-õ sügiseste sibulate müügiga juba augusti algul. Kuna valik täieneb pidevalt, tasub augustis-septembris aiapoode

↓ Valik kevadel õitsevaid tuntumaid sibullilli. Lisaks neile võib sügisel mulda panna veel koerahambaid (*Erythronium*), linnupiimasid (*Ornithogalum*), lõokannuseid (*Corydalis*), märtsikellukesi (*Leucojum*), sügisilli (*Colchicum*), ülaseid (*Anemone*), kirjused püvililli (*Fritillaria meleagris*) jne.



S – sibullillede istutussügavus, VK – sibulate-mugulate vahekaugus

sageli külastada, siis on lootust pihta saada uematele või hinnatumatele sortidele.

Lillesibulaid müüakse ka sügislaatel, kus sageli on oma kaubaga väljas ka taimekollektsoonärid. Nende sortiment on hoopis põnevam kui tavapoodides pakutav masstoodang, mis saabunud peamiselt Hollandist. Kollektsoonäridelt saab ka usaldusväärset infot ja häid nippe sibullillede kasvatamiseks. Seda võimalust tasub kindlasti kasutada!

Aga aiaärisid on nutikas külastada ka oktoobri lõpupoole. Kuigi valik on siis kesisem, käivad lõpumüügid, ning kui on vaja suuremas koguses sibulaid, saab neid soetada vägagi soodsa hinnaga.

Lillesibulaid-mugulaid müüakse ka kevadel, kuid need on külmaõrnad liigid – gladioolid, daaliad, kannad jne –, mis tuleb talveks mullast välja võtta, hoiustada ja kevadel uuesti maha panna. Nemat õitsevad suve teisel poolel ja sügisel.

Nartsissid kõigepealt, tulbid viimasena

September – oktoobri algus on sobiv aeg enamiku liikide istutamiseks, siis jõuavad nad enne talve tulekut kenasti juurduda.

Nartsissidega on siiski veidi kiirem, kuna nemad vajavad juurdumiseks sooja mulda. Sibullillespetsialist ja nartsissikasvataja Andi Normet soovitab sibulad maha panna augusti lõpus –

septembri algul: “Korralikult juurdunud sibulast kasvab kevadel tugev taim. Kui sügisel liiga hilja istutada, hakkab taim kevadel kasvama sibula toitainete arvel ning jääb nõrgaks.”

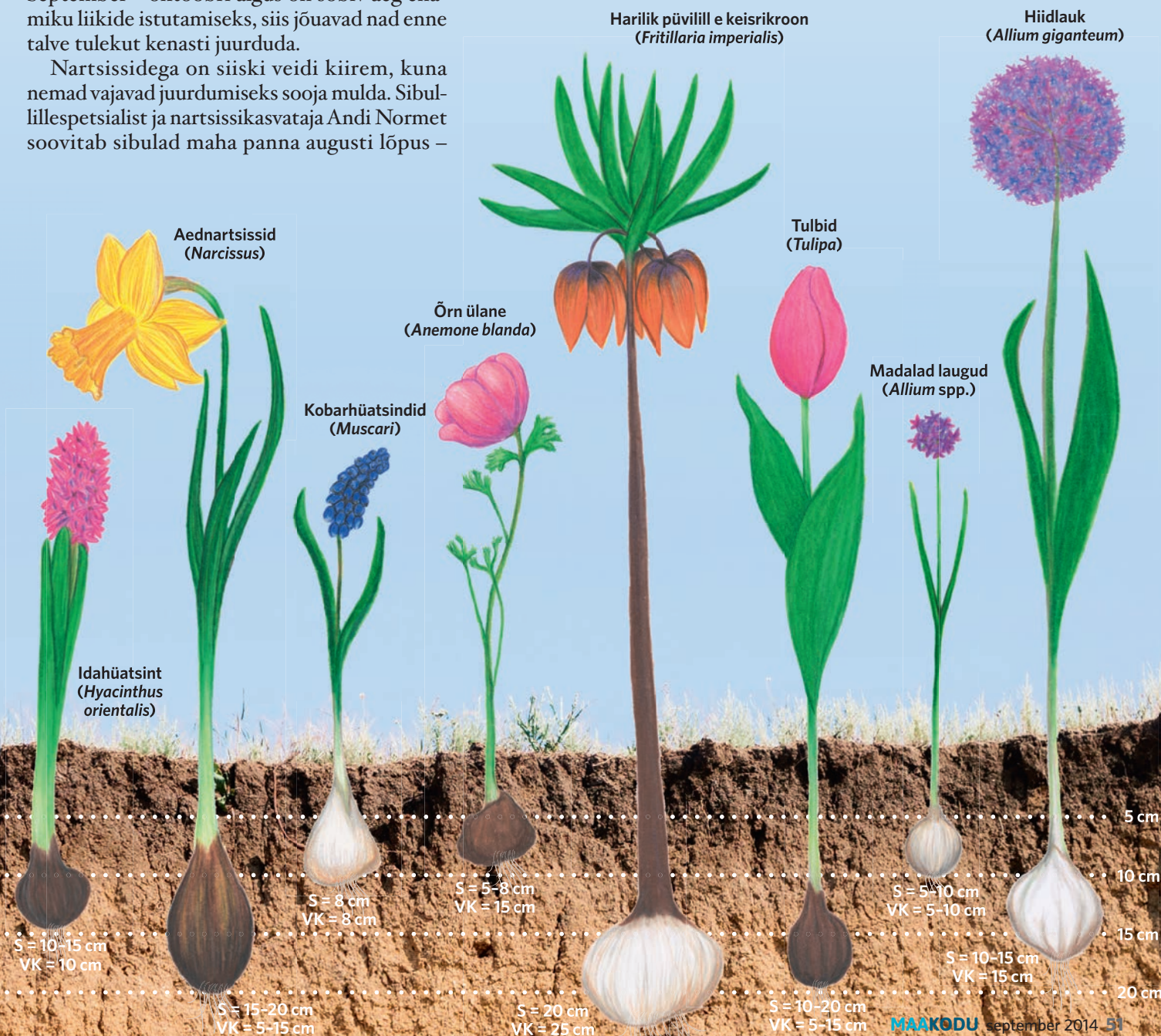
Tulpidega on targem aga oodata, sest nemad vajavad juurdumiseks hoopis jahedamat mulda (5–9°). Uskudes vanade aednike sõnu, et “seni kuni labidas veel maasse läheb, võib tulpi istutada”, saab tulpisibulaid maha panna hilissügiselgi või isegi jaanuaris nagu tänavu. Seda on hea teada, juhul kui sügisel on kogu aeg kiire ega jõua ostetud tulpisibulaid kuidagi mulda panna. Ka hüatsindid tahavad juurduda jahedas mullas.

Kuhu istutada

Sobivaim kasvukoht sibullilledele on päikeseline või kergelt varjuline ning parasniiske muldaga, mis laseb hästi vett läbi. Raske savimuld enamikule sibullilledele ei sobi, aga seda saab parandada sõreda liiva ja kompostiga.



NB!
Istutamisel jälgige, et sibula/mugulsibula kand ja juured jääksid allapoole.





Selleks, et kevadel oleks aias värve, tuleb sügisel sibulad mulda panna.

Vältige kohti, kuhu koguneb seisev vesi, sest sibulad ei talu liigniiskust ega vettimist. Liiga märjas mullas, näiteks vihmasel talvel, võivad sibulad lihtsalt mädanema minna.

Kõige otstarbekam on sibullilli kasvatada kõrgemate püsikute vahel, sest need varjavad sibulataimede kolletuvaid lehti pärast viimaste õitsemist.

Kui istutate peenrale aga näiteks vaid tulbid, jääb see pärast õitsemist ja lehtede kuivamist tühjaks. Sellist peenart on kurb vaadata, aga olukord laheneb, kui istutate sibullilled vahele suvelilled.

Samal põhjusel – et suveks ei tekiks peenrale tühjust – ei maksa ka püsililled vahele panna nii suuri sibullillerühmi, mida püsikute lehed hiljem varjata ei suuda.

Madalaid varakevadisi õitsejaid, eriti krookuseid, on tore kasvatada murus, neid võib istutada ka kiviktaimlasse padjandite vahele.

Kevadised sibullilled sobivad hästi ka lehtpuude ja kõrgemate põõsaste alla, mis lillede õitsemise ajal on veel raagus ega varja valgust. Sügisel on puudelt langevad lehed sibulatele aga heaks talvekatteks ning kõdunedes röömustavad neid viljaka lehekompostiga. Puude-põõsaste alla sobivad eelkõige lumikellukesed, koe-rahambad, märtsikellukesed, puškiiniad ja sillad ehk siniliiliad.

Kõik sibullilled, aga eriti just madalad väikesõielised liigid pääsevad paremini mõjule suurema rühmana.



Suuri rühmi on mugav istutada niimoodi.

Kuidas istutada

Enne istutamist kaevake peenral muld korralikult läbi ja noppige hoolikalt välja kõik püsiumbrohu juured-risoomid. Lisage mullale komposti. Istutusaugu põhja võib siputada sügisväetist. Katke see kindlasti mulla või liivaga, et väetisegraanulid ei puutuks sibulaga kokku. Haigused ohustavad sibulat vähem, kui ümbritsete selle liivaga.

Rusikareegel ütleb: sobiv istutussügavus on sibula kolmekordne kõrgus. See tähendab, et näiteks 5 cm kõrgune sibul tuleb panna 15 cm sügavusele. Kergel liivasel mullal pange sibulad veidi sügavamale, raskel mullal pisut kõrgemale.

Juurdumise ajal on oluline niiskus. Kuival sügisel kastke istutatud sibulaid.

Mugav on kasutada istutuskorve. Siis ei lähe sordid segi ning sibulaid on mugav üles võtta, et



tõsta taimed lehtede kolletumise ajaks silma alt ära. Ka erilisemaid väikesi sibullilli tasub kasvatada korvis.

Istutades pange kõigepealt korvi põhja mõni cm mulda ja alles siis laduge sibulad.

Istutuskorvid aitavad mingil määral sibulaid kaitsta ka hiirte ja mürgide eest, siis peab ka korvi peal olema kaitsev võrk.

Kuna eales ei tea, kui külm või lumevaene talv tuleb, tasub istutuskoht katta igaks juhuks frees-

turba, kompostmulla või lehtedega. Multšikihi all ei külmu maa nii ruttu ning sibulad saavad edasi juurduda, kui talv tuli liiga vara või istutus jäi hilisemaks.

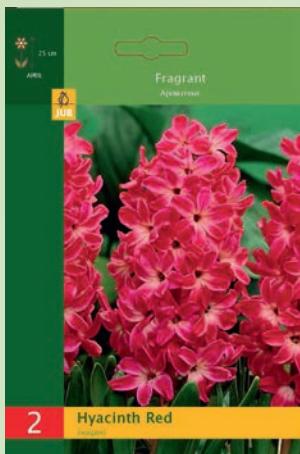
Suur rühmi on mugav istutada nii, kui kaevate labidaga soovitud läbimõõdu ja vajaliku sügavusega augu, kobestate põhja, lisate sinna kompostmulda, laote sibulad sobivate vahekaugustega augu põhjale ja lõpuks katate kõik mul- laga. ✨

- 1 - puškiiniad,
- 2 - nartsissid,
- 3 - sillad,
- 4 - õrn ülane,
- 5 - kobarhüatsindid,
- 6 - tulbid,
- 7 - idahüatsindid,
- 8 - võrkiirised.

Kindel õiteilu Sinu aias!

KAMPAANIA 03.-16.09.2014 kõigis ETK Maksimarket ja Konsumi kauplustes üle Eesti!

0,99 €



2 Hyacinth Red
punaseõieline hüatsint



3 Narcis Yellow
kollane trompetnartsiss



3 Narcis White
valge suureõieline nartsiss



3 Narcis Yellow/Red
punane või kollane suureõieline nartsiss

MAKSIMARKET

KONSUM



Tallinna lilleaiad 2014

Tekst ja fotod **Jaan Mettik**

Tallinna lillifestivali eluõiguses oli esimesel aastal tublisti kahtlejaid. Ometi on seal ka tänavu, nagu igal aastal, palju vahvaid leide ja nutikaid ideid.

“Aed kooslemiseks”

Autorid Elvina Glebova, Anna Afanasieva, Oksana Erlih, Denis Jerilov, Elena Mihalachi

Kui Tallinna lillifestivalil on mõni nn neetud koht, siis see on plats nr 28. Seda teekäänakul olevat suure nurgaga krunti pole senini kellelgi õnnestunud ühtseks tervikuks siduda. Seekord on see peaaegu õnneks läinud.

Aed algas viiulivõtmega, jätkus klaveri klahvistiku ja noodi-reaga ning lõppes orelivilede ja õitepahvakuga – olemas oli nii idee, teemaarendus kui ka tulem. Liitati – kui oleks lubatud, oleks võinud kasutada klaveri klahve mõnusa pingistikuna. Suurepä-rane mõte, mille võiks kunagi kusagil, kuid siis juba suuremas määras ka päriselt kasutusele võtta. Enamiku suvest oli üllatavalt hästi nähtav ka noodirida, alles suve lõpul kippusid kõr-geks sirgunud argentiina raudürdid seda varjama.



“Ajatu aeg”

Autorid Eevi Haav, Maret Jäger, Urmas Kask (WBM Group)

Seni on lillifestivalil flirditud enamasti kas koduaedadesse sobivate lahendustega või sulaselge aiakunstiga. On suur rõõm, et ükskord ometi on põhjalikult ette võetud ka üks avalikku haljastusse sobiv terviklahendus. Seda enam, et bussipeatus sobib teemaga “Suhtlusaed” nagu rusikas silmaauku. Sellesse eikelle-gimaal olevasse paika on alati kogune-tud, küll vanamehed õlut jooma ja maa-ilma parandama, küll teismelised koh-tuma ja kohtama.

Kui rääkida praktilisest lahendu-sest, siis see on väga vahva – enamiku Eesti bussipeatuste kujundajatest võiks kohustuslikus korras seda vaatama saata. Kujundajatel on jätkunud nutti ja hooli-vust isegi istepingid paigutada nii varju alla kui ka päikesepaistesse. Sedasi leia-vad enesele sobiva istekoha nii päikesekummardajad kui ka need, kes pigem ilmastikuolude eest varju otsivad.

Tõsi küll, üks ülioluline avaliku haljas-tuse detail on puudu. Bussipeatus ilma prügikastita ei tule kuidagi kõne alla...

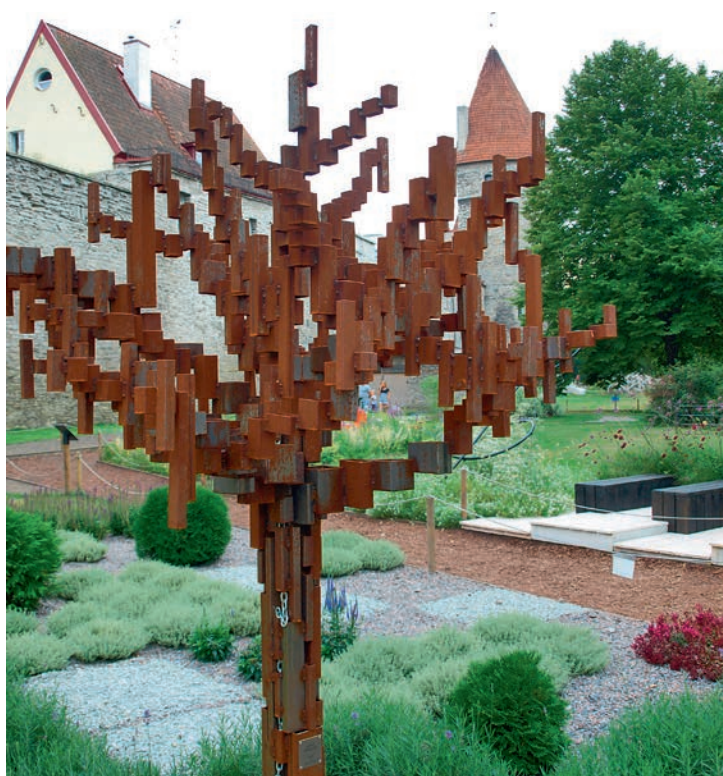
"Laste oma võluaed"

Luu Metsanduskool; autor Liivi Mäekallas

Lastele mõeldud aiad kipuvad sageli olema liiga üle kujundatud. Tegemist kipub olema paikadega, kus puudub avastamisrõõm ja saab mängida üksnes neid mänge, mida täiskasvanud on ette näinud. Luua võluaed on sellest patust puhas.

Poolkaarekujuline puuriit sobib ühtviisi hästi nii kindlusemüüriks, koduks, peidupaigaks ja isegi ... puuriidaks. Looklev pakutee võib olla näitkes jõgi ning päevalilled Amazonase džungel. Kuna aias on kasutatud ka lihtsaid ja vastupidavaid materjale ning taimi, ei pea laps sellises paigas muretsema, kui mõni taim saab mänguhoos maha tallatud või pool puuriita mängu käigus ümber laotud.

aiakujundus



“Magic Garden”

Landeshaustadt Schwerin ja Mecklenburg Vorpommern; autor Matthias Proske, Proske Landschaftsarchitektur

Aiakujundusraamatutes räägitakse sageli sellest, kuidas tillukes-tesse aedadesse vaateid varastada – kõik selleks, et oma krunt suurem ja huvitavam tunduks. Tegelikuses näeb selliseid laenamisi sootuks harvemini ja sedagi peamiselt maal, kus tegelikult on ruumi enamasti niigi piisavalt.

Tegelikult on püütud sellist vaate laenamist kasutada mõnel korral ka eelnevatel aastatel, kuid ikka on efektsest tulemusest üht-teist puudu jäänud. Kas on vaade viletsake või on jäänud seda ääristav raam nigelaks. Sakslaste võluaias sinises seinas paiknev aken, maal või otseülekannet edastav televiisor – kuidas keegi seda nimetada tahab – on just parajas suurus. See varjab müüritaguse maailma tervikpildi, kuid näitab juhuslikke kilde seal toimuvast.

Väga hea nüansi lisab tulemusele ka üle müüri ulatuv kaardus lehiseoks – taas olemasoleva nutikas ärakasutamine.



“Nr 29”

Tallinna Kopli ametikool – koostajad Tallinna Kopli ametikooli õpilased; juhendajad Hannes Maripuu, Heli Molok, Terje Alas

Kopli ametikooli aia märksõnadena võiks välja tuua geomeetrilisuse ja tekstuure maitseka vaheldumise. Sageli püütakse omavahel tekstuure ja vorme kombineerides mängida võimalikult suurele kontrastile, et saavutada maksimaalset efekti. Kui läheb õnneks, on tulemus suurepärase, kui mitte, on tagajärg kriiskav ja maitsetu. Teine äärmus on püüd kõigile meeldida. Sel juhul kipub tulemus jääma liiga hillitsetuks ning kui hoolega ei uuri, ei saagi tekstuurimuutustest aru. Siin aias on kõike parasjagu. Taimede pehmed vormid vastanduvad erivärviliste kruusalaikudega ning üksikud õitsvad lilled lisavad vajaliku värvilaigu.

Omaette vaatamisväärsus oli kahtlemata metalne ametipuu. Raudne skulptuur oli hoolikalt läbi mõeldud ja väga kaunilt teostatud. Kui sageli langevad sellised taiesed ülemäärase stiliseeringu ohvriks, siis selle puu kõige võluvaks jooneks oli proportsioonide täpsus. Siiras kummar- dus tegijate ees.



“Vihmaussiranna vetelpäästjate roosiaed”

Ullud Õed ja Liivi Aiad; autorid Taivi Lippmaa, Andres Vainu

Kuigi “Vihmaussiranna Vetelpäästjate roosiaed” polnud tervikuna kõige tugevam, oli selles aias päris mitu ivakest, millest juttu teha.

Eelkõige võlus aed mind seetõttu, kuna näis, et tegijad pole end aeda luues üleliia tõsiselt võtnud. Värvilised päevavarjud, veidi lääbakil jänkud, ja juba kisubki nägu naerule. Aiakujundust ei pea alati surmtõsiselt võtma.

Teine põhjus, miks “Vihmaussiaed” mulle meeldis, oli taimevalik. Ometi kord oli keegi julgenud segada roose teiste taimedega. Mõistan, et pirtsakas aiakuninganna meie kliimas kellegagi peenart jagada ei taha ning pikemas perspektiivis tõrjuks harilik paelrohi roosid välja, kuid sellises ühe suve projektis oli lahendus julge ja kiiduväärne. Liati läks projektilahenduses kirjeldatu – tundub, nagu vetelpäästjad aroomilained, kõrgemale – silmaga nähtavaga suurepäraselt kokku. Vähemalt minu jaoks.



"Suhtlemisõpetus"

Keskonnahoolduse OÜ; autorid Meeri Miks, Tatjana Maslakova

"Suhtlemisõpetus" on hea näide sellest, et vähem on rohkem. Aia kujundajatel on õnnestunud oma maalapp täita nii elegantselt, et mõjule pääseb nii värv kui ka vorm ning peale selle on aia igas osas piisavalt õhku. Lisaks on lausa uskumatu, kui õhuliselt mõjub peenest võrgust valmistatud kuubi kerekas kuju, kui seda ümbritsevad õhulised, iga tuulehooga liikuvad taimed.

Tõsi küll, suve algul, kui taimed polnud veel tärganud, tundus "Suhtlemisõpetus" mulle veidi võõrik. Sedamööda aga, kuidas sirguvad taimed traatpuurid ümbritsevaga tervikuks sidusid ning algset ülemäära kandilist vormi pehmendama pääsesid, hakkas aed mulle aina rohkem meeldima.

Eriti sümpatiseeris, et taimede valijad polnud järele andnud kiusatusele istutada võrgu äärde ronitaimi. Need oleks end kuubikutel turnides küll suurepäraselt tundnud, kuid ilmselt poleks õhulisusest kuigi palju alles jäänud. ☘

2014. aasta Tallinna lillefestivali võitjad

Esimene koht kategoorias "Võluaed"

Luuu Metsanduskool – "Laste oma võluaed"

Autor: Liivi Mäekallas

Esimene koht kategoorias "Suhtlusaed"

Helsingi, Soome – "Garden as a Place to Communicate"

Autorid ja teostajad:

Helsinki Kaupunki / Rakennusvisrato

– Pentti Peurasuo, Katariina Arrakoski;

Helsinki Kaupunki / rakentamispalvelu Stara-Kristi Oksanen, Leena Maskali, Marika Järvi, Sonja Revonlinna



Rahva lemmik

Landeshaustadt Schwerin ja Mecklenburg Vorpommern – "Magic Garden"

Autor: Matthias Proske, Proske Landschaftsarchitektur

Tänukirjad teenisid ära

Tallinna kesklinna valitsus – "Kõige tähtsam on taevas" – mehine suhtlusaed

Idee: Kadri Järv ja Mart Mets; aia rajaja: Marko Kruus

AS Schetelig EV QR – "Kood" – parim e-aed

Autorid: Siiri Part, Mall Kaldas, Kristiina Maser

Kiel, Saksamaa – "The Garden as a Place to Communicate" – kõige mastaapsem suhtlus

Autor: Enrico Amore, LAE Planung

Vladparal Õppekeskus – "Aed koosolemiseks" – parim noor tegija

Autorid: Elvina Glebova, Anna Afanasieva, Oksana Erlih, Denis Jerilov, Elena Mihalachi

Välja on kuulutatud ka 2015. aasta Tallinna lillefestivali teemad. Nendeks on "Lilled mäng" ja "Universaalne (aia)disain".

KRISTIINE AIAKESKUS

müüb roosiistikuid,
püsi- ja suvelilli, ilupuid ja -põõsaid,
okaspuid, hekitaimi, viljapuid,
marjapõõsaid, maasika- ja
vaarikataimi ja palju muud.

Linnu tee 39, Tallinn
avatud iga päev 9–19
tel 677 3426
www.kristiineaiakeskus.ee



Hiired-rotid, hoidke eemale!

Tekst Kaja Kurg, foto Shutterstock



Varsti algab igasügisene võitlus tuppa trügivate närilistega. Kuidas selles lahingus võitjaks jääda?

Kui läheb külmaks ning aiast ja põllult enam süüa ei leia, hakkavad hiired ja rotid endale mõnusamat elupaika otsima. Inimeste juures, kus keldrid, sahvrid ja köögid on hõrgutisi täis, on ju mugav talv üle elada.

Majja on lihtne tungida, kui elektrijuhtmete ja veetorude ümber on augud, ukse ja läve vahel pragu jne. Suurepärane sisenemistee on kanalatsioonitoru, kui see on juhtumisi tühi.

Lohakalt ehitatud elamus on sissetungijate rõõmuks palju auke ja pragusid. Väike hiireke poeb läbi isegi vaid 0,6cm läbimõõduga avausest.

Kui seina taga ja lae peal on kuulda kahtlast krabistamist, märkate näriliste väljahaiteid, tolmusel pinnal on nende jalajälgi, lahtisena seisvat toitu on näritud jne, tuleb lõksud jm tõrje-

vahendid välja panna või minna poodi neid ostma.

Klassikaliste vedrulõksude kõrval on müügil ka moodsamaid mudeleid, selliseid valmistab näiteks Šveitsi firma Swissinno. Hallist plastist lõksud on kena disainiga ja nagu selgub ASi Schetelig EV müügiesindaja Airi Reinholdi jutust, ka hulga tõhusamad.

Mugavad ja loomasõbralikud

“Uudne on see, et lõksud meelitavad närilise ligi feromoonide sisaldava peibutus söödaga, milleks on väiksesse kapslisse pressitud pähkli-kakaovõi. Lõksu vinnastamisel avaneb see nagu suu. Näriline jõuab vaevu alusel olevat hõrgutist limpsida, kui vedrumehhanism kinni klõpsatab. Lõpp on silmapilkne, loom ei pea piinlema. Sööta peab vahetama vaid kord aastas, söödaluseid saab eraldi juurde osta. Vihmase

ilmaga niiskes õhus hajub feromoon kiiremini,” selgitab Airi Reinhold.

Vanaaegse vedrulõksu puudus on see, et hiir/rott võib sealt põgenema pääseda või siis tirib lõksu endaga kaasa. Samuti võib loom saada vigastada ja jääda lõksu piinlema.

Swissinno plastlõkse saab kasutada ka õues, näiteks panna taimede talvekatte alla. Muret pole süüa lisamisega, sest seda jätkub aastaks.

Surnud hiirt või rottu pole just meeldiv lõksust välja võtta, paljud ei suudagi seda teha. Nende jaoks on välja mõeldud mudel, kus lõpnud loomakest ei näegi ega pea katsuma: kõik toimub tunnelisse peidetud lõksus, kus maiustama roninud näriline leiab fataalse lõpu. Nüüd tuleb lõks vaid prügikoti kohal lahti vinnastada.

Neile, kes ei taha oma hingele võtta mõrvu, sobib mudel, mis püüab elusalt. Loomake siseneb peibutus sööda kutsel tunnelisse, “uks” sulgub ja taganemisteed enam pole.

Mahetooteid valmistavates ettevõtetes teisi näriliste püügivahendeid

VABANE TÜÜTUTEST NÄRILISTEST!



- ✓ mürgivaba meelitussööt
- ✓ söödab eraldi saadaval, lihtsalt asendatavad
- ✓ lihtne vajuta-nupule-süsteem
- ✓ sobib kasutamiseks nii sise- kui ka välistingimustes
- ✓ ohutu lastele ja koduloomadele
- ✓ Šveitsi kvaliteet ja disain

**Uus toode!
HIIRELÖKS**

„No see no tach“



**Kõik kaubad saadaval
aiakeskustes ja E-POES!**



Ennetage hiire- ja rotinuhtlus

Kõrvaldage hoonetes ja aias kõik selline, mis neid ligi meelitab ja sissetungimiseks võimaluse annab.

SEES ...

- Vaadake elumaja/korter jm hooned üle ja pange kinni kõik, ka kõige väiksemad augud ja praod. Eriti hoolikalt uurige kohti, kust vee-, kanalisatsiooni- ja ventilatsioonitorud elamisse sisenevad. NB! Rott suudab läbi närida ka pehmemast ehitusmaterjalist, seega tasub kasutada avauste sulgemiseks betooni või tugevat metallvõrku.
- Hoidke toitu klaasist, savist või metallist nõudes.
- Katke tihedalt toidujätmeid sisaldavad prügianumad.

... JA VÄLJAS

- Enne lume tulekut niitke muru madalaks, et hiired ei saaks selle sisse pesa teha.
- Lõigake ära põõsaste maadligi oksad, kus närilistel on samuti mõnus pesitseda.
- Vaadake üle, et hoonete ümber poleks midagi söödavat: korjake kokku kõik maha kukkunud õunad jm viljad, ärge jätke ööseks õue koerte-kasside toidunõusid koos toiduga, sulgege tihedalt prügikastid ja kompostrid. Kõige kindlam on metallist prügikonteiner, sest plasti suudab rott läbi närida. Ka laokil seebitükid meelitavad rotte, sest seep maitseb neile.
- Hoidke linnutoidumajad hoonetest kaugemal ja jälgige, et neist ei pudeneks maha seemneid. Ümbritsege toidumaja tugipost/puutüvi altpoolt metallvõrgust kraega, et närilised üles einetama ei pääseks.
- Rotid on väga head ronijad. Nad võivad ronida majja ka räästa alt mööda oksa või elektriliini. Jälgige sedagi, et puude-põõsaste oksad ei ulatuks akende ja rõduni.

ei tohigi kasutada, sest surnud organism hakkab kohe lagunema. Elusalt püüdva lõksu puhul pole ohtu, et hakkaksid levima roisubakterid.

Loomakaitse selts soovib van- gistatud närilise viia vähemalt poole kilomeetri kaugusele sündmuskohast, muidu on ta varsti tagasi. See lõks sobib muide hästi ka plehku pistnud hamstrite tabamiseks.

Tõrjub ka eba-meeldiv heli

Kõige mugavam on närilisi eemal hoida ultraheliaparaadiga, mille eba- meeldivat heli nad ei talu. Mugavus mõistagi maksab. Seadeldis toimib 30m² alal nii ruumis kui ka õues. Hiirte-rottide “diskoaparaate” on edu- kalt kasutatud näiteks kuuris ja katla- ruumis.

On olemas ka mudel väljas kasuta- miseks, mis toimib 100m² alal. Peale hiirte-rottide saab selle abil eemal hoida ka kasse, koeri, tuhkruid, naarit- said, metssigu, metskitsi ja põtru. Heli sagedust ja tugevust saab muuta, igale loomale mõjub erinev sagedus. ✿

Armastusega lembeliiliate maalt



Maakodu reisigrupp
Dartmoori nõmmel.



Cornwallist

Tekst ja fotod **Jaan Mettik**



Lembeliiliad kasvavad Cornwallis nagu umbrohi.

Sellesuvine Maakodu Cornwalli reis on lõppenud. On üsna kindel, et meie reisigrupis ei olnud kedagi, kellel poleks killuke südant kas kaldakivide, lembeliiliate või lillepeenarde vahele maha jäänud.

Seekordse sõidu märksõnadena võikski peale imeliste Cornwalli aedade välja tuua maalist maastikud neid osadeks hakkivate kitsukeste hekkidest piiratud teedega ning eksootilised, meil sageli peamiselt toa- või vaid suvelilledena tuntud taimed. Palme, agaave ja puukujulisi sõnajalgu Eesti kliimas avamaal ei näe. Kõige enam vaimustusohkeid kutsusid esile aga peenardel ning kohati segi teeveertel vohavad suurte siniste ja valgete õisikupallidega lembeliiliad (*Agapanthus*).

Loomulikult jätkus ka tuttavamat taimeilu. Mitte kedagi ei jätnud külmaks Tebah' aias mereni voolav sadade meetrite pikkune sinetav hortensiajõgi. Palju imetlust põhjustas ka täies lillas kanarbiku- ja eerikaõies olev Dartmoori nõmm, mida lisaks kirjasid veel kuriteravad, kuid kirkaskoolaste õitega astelhernepõõsad.

Oma osa said needki, kes otsid peale aedade ka kohalikku. Suure armastusega sisustatud ja hooldatud Lanhydrock House ja Lytes Cary Manor pakkusid suurepärase võimaluse heita pilk minevikku ning kujutada end elamas aastasadade taguses Cornwallis.

Seekordset võitjat Maia Peret esindas reisil tema õde Linda

Kuigi olen varasematel aastatel küllalt palju reisinud ja käinud isegi Kuubal, on sõidud jäänud ikka peamiselt Mandri-Euroopasse. Samuti ei teadnud ma enne midagi ei aiareisidest ega Astellaria reisibüroost. Nii käisingi Inglismaal esimest korda ning nende maailm ja elukorraldus on ikka väga põnev – kitsad hekkidega piiratud teed, vasakpoolne liiklus, sooja- ja külmaveekraanid ja nii edasi.

Aedadest meeldisid mulle ehk kõige enam Kilver Courti aiad ning varjatud org – Hidden Valley. Seda, mis mind viimase juures köitis, on kaunis lihtne selgitada. Erinevalt enamikust teistest nähtud aedadest oli see eelkõige iseenese jaoks armastusega rajatud aed, mida omanikud rõõmuga külalistega jagasid. Kilver Courti võlu on raskem seletada. Põhjus võib olla isegi selles, et tegu oli lihtsalt esimese külastatud aiaga ning tänu sellele jättiski Kilver Court nii võimsa mulje.



Linda Pere.

Tõeliselt vahva oli sõit Trescole, mis on sootuks isemoodi maailm. Sinna sõitis grupp kolme eri lennukiga ning meie väikesesse lennumasinasse mahtus vaid neli Maakodu reisilist. Ka hiljem viidi meid otse sadamast eri sõidukiga Tresco Abbey aeda, nii et reisi selles osas oli meil

peaaegu personaalne teenindus.

Kui mul on millestki sellel reisil kahju, siis ehk sellest, et mu õde ei saanud ise sõita. Talle kui eluaegsele aiapidajale oleks see reis kindlasti väga meeldinud ning ta oleks osanud kogu seda taimede mitmekesisust minust paremini hinnata.

Samas – eks ka mulle jäi üht-teist meelde, näiteks hiiglaslikud, kaugele üle pea ulatuvad "rabarberid" – gunnerad.

Kuna vähemalt pool reisi teevad reisilised, jääb meil ka Maakodu poolt vaid öelda tuhat tänu meie suurepärasele grupile ja otse loomulikult ka reisibüroole Astellaria ja selle hingele Virve Poomile. Just tema pani kokku nii põneva ja mitmekülgse reisikava.

Erilised tänusõnad on ära teeninud ka meie bussijuht Graham Roots. Ilma temata oleks meil nii mõndagi nägemata jäänud, kuid sellest kunagi hiljem ja pikemalt.

Järgmiste toredate Maakodu reisideni!

Juba pelgalt niisama hobuste läheduses viibimine, suhtlemine ja silitamine laevad inimese – olgu ta siis varem suksudega kokku puutunud või mitte – pilgeni emotsioone täis. Kuid peale nunnumeetriskaala kõrgeimate astmete kogemise võib ilmakodanik kasu lõigata ka ratsutamisteraapiast, mille abil õppinud spetsialistid kindlaid meetodikaid kasutades abivajajate eri tervisemuresid leevendada püüavad. See, et ratsutamisteraapia tervist mõjutab, on teaduslikult tõestatud.

Laias laastus võib ratsutamisteraapia mõju jaotada kaheks: füüsiliseks ja vaimseks. Terapeutegi on mitmesuguseid: füsio- ja tegevusterapeutid, psühholoogid, logopeedid. Igaüks neist on peale oma põhiala õppinud ratsutamisteraapiat, seetõttu on tal oskused ja teadmised, kuidas hobust oma abilisena ehk elusa abivahendina kasutada.

Iga klient on eriline

“Tegevusterapeut püüab edendada tegevusvõimet, psühholoog mõjutada psüühikat, füsioterapeut arendada füüsilist keha, logopeed kõnet,” selgitab Eesti ratsutamisterapeutide liidu juhatuse liige Monika Salumaa. Eestis tegutsevast tosinast ratsutamisterapeutist on enamik füsioterapeutid, kuid on ka tegevusterapeut, logopeed ja paar psühholoogi.

Kõik nad moodustavad koos hobusega tandemi ning aitavad hädalisi. “Füüsilise ja liitpuudega inimeste probleemid on peamiselt seotud sensomotoorikaga. Näiteks häirunud lihastoonus või kõnnimuster, puudulik tasakaal ja koordineatsioon, alanenud puuetundlikkus või vastupidi – ülitundlikkus puudutusele. Murede nimekiri on pikk ja kahte ühesugust klienti ei ole,” selgitab füsio- ja ratsutamisterapeut Tuuli Bürkland. Näiteks käiakse tema juures peamiselt neuroloogiliste hädadega – ajukahjustusest tulenevate elukestvate haigusseisunditega, mida ei saa olematuks muuta, küll aga leevendada.

Tegevusterapeut Monika Salumaa “ravib” oma hobustega neid psüühikahäire ja vaimupuudega inimesi, kelle aistingu- ja tajusüsteemid vajavad korrastamist – näiteks tähelepanuhäirega, hüperaktiivseid ja autistlikke kliente, peamiselt lapsi.

“Minu juurde tulevad need, kelle tegutsemist aistingusüsteemi rike piirama hakkab. Aistingud on filtriiks, mis aitavad inimese kesknärvisüsteemil otsustada, milline stimulatsioon väliskeskkonnast või oma kehast on oluline, mis vähem oluline ja mis pole üldse oluline. Kui see süsteem on rikkis, on inimesel väga keeruline igapäevategevusi sooritada, talle olulisi asju tähele panna ja ühiskonnas aktsepteeritud viisil käituda,” selgitab Salumaa.

Sellist riket ei saa küll lausa kõrvaldada, kuid hipoteraapia – nii nagu iga muugi teraapiavorm – aitab seda korrastada. Selle tulemusel on inimese võimeline elus paremini hakkama saama.

HOBUNE

Hobune on suursugune, ilus ja tark. Temaga suhtlemine pakub inimesele mitte ainult meelelisi naudinguid, vaid mõjutab positiivselt ka terviseseisundit.

Tekst Aive Möttus

Fotod Sven Arbet, Shutterstock



veab rutiinirattast välja





Teraapiaseansil juhitakse hobust sageli ohjadest. Nii on turvalisem ning klient saab juhtimise asemel harjutustele keskenduda.

Meie eesmärk pole džigitte kasvatada ega ratsutamist õpetada.

Samasugune mõju on ratsutamisteraapial vaimupuudele – intellekti kulbiga juurde ei pane, vaimupuuet ära ei võta, aga igapäevaeluks vajalikke oskusi aitab õppida küll.

Äärmiselt oluline on see, et igale kliendile lähenetakse individuaalselt, arvestades esmasel tervisliku seisundi hindamisel paika pandud teraapia eesmärki ja ülesandeid.

Hobune ei kritiseeri

Nii Tuuli kui ka Monika peavad oluliseks ja teevad ise kõik selleks, et ratsutamisteraapia seanss oleks lahe ja vahva, annaks eduelamuse ja motiveeriks. Sageli tekib just teismeeas lastel tüdimus käia regulaarselt taastusravis ja rehabilitatsioonis. Ent hobused aitavad väga hästi rutiini lõhkuda.

Samuti saavad hobune ja pädev terapeut erivajadusega inimese sensomotorsetele probleemide leevenemisele tublisti kaasa aidata. Näiteks kõrgenenud lihastoonust aitab alandada hobuse kõrgem kehatemperatuur ja hobuse sammust tulenev ühesugune liigutuste rütm, kui ratsutatakse pikki sirgeid. Alanenud lihastoonust saab tõsta, kui kasutada sobivaid lähteasendeid ja teha liikumisel üleminekuid (samm, seis; aeglane samm, kiire samm). “Kuna sammuv hobune tekitab ratsutaja kehas inimese kõnnile sarnase liikumiste jada, saab hobusega koostööd tehes parandada inimese kõndi, näiteks väheneb lonkamine,” selgitab Tuuli Bürkland.

Kaksiratsi hobusel istudes areneb istumistasakaal, seismistasakaalule mõjub soodsalt jalustel püstiseisimine. Need on üksnes mõned lahendusvõimalused mõnele kehalisele probleemile. “Ülioluline on aga see, et hobuteraapia on lõbusam, teatud juhtudel efektiivsemgi. Ja peale selle ka teistsugune,” kiidab Tuuli oma töömeetodit. Ning veel üks väga tähtis asjaolu: hobune ei anna hinnanguid ega kritiseeri mitte kunagi.

“Ratsutamisteraapia eesmärk pole klientidest džigitte kasvatada ega neid ratsutama õpetada – seda teeb ratsutamistreener treeningtunnis –, vaid arendada hobuse kaasabil oskusi, mida on võimalik kasutada tavaelus, iga päev,” selgitab tegevusterapeut Monika Salumaa.

Kavardi teraapiatallis algab kõik sellest, et klient saab hobuse raviseansi ajaks enda omaks, mõtteliselt. “Nagu iga hea hobuseomanik, alustame seansi – ükskõik kui raske või kerge on puue või psüühikahäire – hobuse puhastamisega. See loob esimese sideme. Isikliku lemmiklooma eest hoolitseb inimene ju üldjuhul hea meelega, see on enamikul meist loomuses.”

Seanss kestab 60 minutit. Pool ajast veedetakse hobust ette valmistades ja hiljem taas looma koplirkõlblikuks seades. Ülejäänud aeg kulub ratsutamisplatsil hobusega koos arendavaid tegevusi tehes. Maa-kodu külaskäigu ajal harjutas viieaastane Anni



Kodused singid ja vorstid

ANITA KOIK, ERKKI LAIDINEN

Järjest rohkem on neid, kes soovivad ise kodus vorsti, sinki ja teisi lihatooteid valmistada. Seetõttu on tekkinud terve hulk korduma kippuvaid küsimusi: miks tekivad puljongi valangud? Miks kestad keetmise käigus purunevad? Miks vorsti pind jääb suitsutamisel tahmane? Ja nõnda edasi. Nendele ja paljudele teistele küsimustele leiab kodutegija vastused selle raamatu peatükkidest.



Kodune ilma-raamat

AIN KALLIS

Juba Babüloonia kuninga Hammurapi aegadest peale on kaks asja olnud hukas: noorus ja ilmastik. Raamatu eesmärk

on tekitada huvi põnevate ilmastikunähtuste vastu, näidata, milline omapära on meie maa kliimal, ja hoiatada inimesi mitmete ohtude eest, sest nagu ütleb Rõuge kandi vanasõna – „Ilm on kuri ja kavval”. Isegi Eesti-suguses vaiksuses kenas kohakeses. Raamatu teise poole moodustab tabelmärkmik ilmavaatluste tegemiseks ja ülesmärkimiseks.

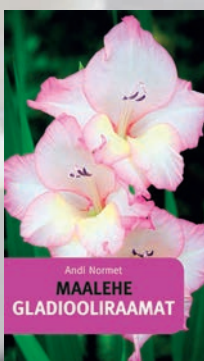


Ülitundlik inimene.

Mis aitab, kui maailm kipub sinust üle sõitma? ELAINE N. ARON, PhD

Kas teil on elav fantaasia? Kas teiste inimeste meeleolu

mõjutab ka teid, te ehmate kergesti ning vali müra, ere valgus ja rahvarohked sündmused tekitavad teie ebamugavust ja soovi ära minna? Kuigi teised võivad teie käitumisest järeldada, et olete häbelik, nõudlik ja eemalolev, olete tõenäoliselt hoopis ülitundlik. Raamat pakub lahendusüli keerulistele olukordadele, kus olete üle-erutatud, tunnete end ebamugavalt, samuti ülitundlikkusest tingitud raskustele lähisuhetes ja tööl.



Maalehe gladiooliraamat

ANDI NORMET

Gladioolid on tõelised õiekaunitarid: lisaks ilusatele õitele aias on gladiool suurepärase lõike- lill, mis püsib vaasis kaunina kuni kaks nädalat. Tänapäevased sordid on ilmasti-

kule vastupidavad ning õisikus on palju korraga avatud õisi. Gladioolide edukaks kasvatamiseks on vaja teada neile sobilikke tingimusi ja arenguetappide iseärasusi. „Maalehe gladiooliraamat” jagab soovitusi ja nõuandeid, kuidas seda küllaltki nõudlikku lille kasvatada – millist kasvukohta valida, kuidas istutada, paljundada, kasvatada ja lille haigustega võidelda. Raamatust leiab ka sordinimekirjad Eesti oludes hästi vastu pidavatest sortidest.



Maalehe väike seeneraamat

AIN RAITVIIR

Maalehe väike seeneraamat annab ülevaate Eestis enim levinud söögi- ja mürgiseentest. Mürgiste seente korralik tundmine on niisama

tähtis kui söögiseente tundmine. Siit saab soovitusi, millised seened on targem metsa jätta ja mida teha mürgistuste korral. Kallis seeneline, pane raamat taskusse, võta ämber ja nuga, mine metsa ja edukas seenesaak on garanteeritud.

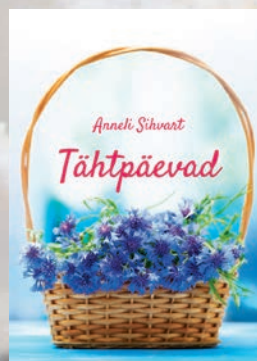


Sööme kala

LIINA KARRON

Kujuta ette, kuidas puupaat sahnal varahommikusele rannale libiseb ning värske kalasaak paadi- põhjas laperdab. Mõtles, kuidas

pliidi alla tuli tehakse ja vanal raudpannil sulavõi sees praeleest säriseb. Või kuidas ahjus hõõguvate süte kohal pahlatäis kilusid küpseb. Mäletad, kuidas maitseb värskest püütud ja äsja lauale antud kala? Seda raamatut lugedes saad osa eluvusest, mis tekib, seistes varahommikul kalaturul värskest lõhnavate lettide ees või oodates merelt tuttavat kalameest, tehes tuld suitsuahju alla või sulatades pannil võid, kui sööjad juba nuga-kahvlit peos püsti hoiavad.



Tähtpäevad

ANNELI SIHVART

Kalendriaasta, mille järgi me elame, liigub ühest pühast teise, tähtpäevad on osa meie kõigi igapäevaelust. Samas pole ükski

tähtpäev igavene. Neist mõned muutuvad aja jooksul aina olulisemaks, teised unustatakse, kolmandad jäävad küll alles, kuid omandavad hoopis meelelahutusliku tähenduse. Kogumik annab ülevaate Eestis tähistatavate riiklike, kiriklike ja rahvakalendri tähtpäevade saamisloost, kommetest ja nendega seotud töökspidamistest.



Teraapiasenass algab hobuse puhastamisega.



Hobuse seljast võib lahkuda ka end mööda saba alla libistades.



Ratsutamiseväljakul veedetakse seansist umbes pool tundi.



Kui töö tehtud, on aeg mänguks.

väikese Willemi-nimelise šetlandi poni turjal tegevusi, mis toetavad silma ja käe koostöö, täpsuse, osadest terviku moodustumise, tähelepanu suunamise ja keskendumise arengut.

Need eeldused on koolitöös edukalt osalemiseks hädavajalikud.

Loomulikult selliseid ülesandeid (täpsusvise, labürindi läbimine, ruumilise pusle kokkupanek) saab pakkuda kliendile ka omaette tegevustena, kuid aistingusüsteemi korrastamiseks on tõhusam teha eri tegevusi korraga ja omavahel kombineerituna. Poni seljas istumine ja püsimine on selle kõige juures lisastimulatsioon, mis toetab tasakaalu, keha- ja asenditunnetust.

Teraapiasuksud oma tallist

Kindlasti ei sobi teraapiaprotsessi iga hobune. Temperamentne ja ratsutades tundlik hobune on edukas pigem võistlusratsuna. Hea teraapiahobune on rahulik, koostöövalmis, soovib tööd teha ning võtab vajaduse korral erivajadusega inimesega ise kontakti: kõnnib inimese poole, vaatab talle otsa, nuusutab ega lase ennast segada väliskeskkonnast tulevatest faktoritest (lärm, kolin, kiired liigutused, palju inimesi ümberringi, ratastool, pall jne).

“Tõeliselt head teraapiahobust tuleb otsida tikutulega,” teab Tuuli Bürkland. Tema seitsmeaastane töökogemus näitab, et kõige parem on lasta märal varss saada ning seejärel hobuselaps ise omas kodus üles kasvatada. Nii sirgub rikkumata närvikavaga ja igapidi terve hobune, kes on tubli meeskonnaliige ning terapeudile sõber kogu eluks.

Vähe on ka ratsutamisterapeute. “Kõige suurem mure meie kutsealal on spetsialistide regio-



Kavardi teraapiatalli hobuseseltskond on kokkuhoidev.

naalne jaotumine. Näiteks Harjumaal ja Lõuna-Eestis tegutseb palju ratsutamisterapeute, Pärnumaal üks, Läänemaal üks, aga paljud piirkonnad on teenusega katmata,” räägib Tuuli Bürkland.

Et ratsutamisterapeutide pöuda vähendada ja kõigile soovijatele üle kogu Eesti teenus tagada, tegutseb MTÜ Eesti Ratsutamisterapeutide Liit selles suunas, et ühel päeval saaks seda lisaeriala ka Eestis õppida. Praegu on lähim võimalik koht Soome.

Muret valmistavad n-ö üksiküritajad, kes arvavad, et kui neil on hobune, siis pole midagi kergemat, kui puudega lastele ratsutamisteraapiat pakkuda. Sel moel võidakse aga kliendiervis ja elu ohtu seada, sest sageli ei osata tagada turvalisust ega leida õigeid teraapiavõtteid, rääkimata sellest, et oluline jääb tegemata.

Ratsutamisteraapia näidustuste nimekiri on pikk, aga sama pikk on ka vastunäidustuste rivi. Kõik see selgitatakse välja esmase tervisliku seisundi hindamise käigus. Näiteks läbimõtlemata ja ebasobiva tegevuse tulemusena lihasspastilisus mitte ei alane, vaid hoopis tõuseb – seega läheb olukord hullemaks ja teraapiast on asi kaugel. “See, kui laps naerab hobuse seljas, ei tähenda veel teraapia õnnestumist. Kehalised probleemid ju süvenevad,” ütleb Tuuli Bürkland. Ta rõhutab, et koolitatud terapeut mõtleb iga liigutuse ja tegevuse ette läbi, et tagada võimalikult eesmärgipärane ja tõhus tegevus.

Kuidas kontrollida, et end terapeutina esitlev inimene on pädev ning kas tal on üldse õigus sellist teenust osutada? Vajalik teave asub kodulehel www.ratsutamisteraapia.ee. Seal on kenasti kirjas, kes ja kus teenust pakub. Sellesse nime-

Mis on mis?

TERAPEUTILINE RATSUTAMINE viitab hobustega seotud tegevusele, mis on kohandatud erivajadustega inimestele. Terapeutilise ratsutamise alla kuuluvad järgmised valdkonnad: ratsutamisteraapia, sh voltizeerimine, tallitööd ja erivajadustega inimeste ratsutamine, sh rakendisõit. Jaguneb ratsutamisteraapiaks ja erivajadustega inimeste ratsutamiseks. Ratsutamisteraapiat juhivad ratsutamisterapeut, erivajadustega inimeste ratsutamist eriettevõtmistuse saanud ratsutamistreener.

RATSUTAMISTERAAPIA on ravivorm, mis toetab füsio-, tegevus-, kõne- ja psühhooteraapiat. Ratsutamisteraapia sobib laiale vanuserühmale ning eri haiguste ja seisundite korral. *Sclerosis multiplex*, tserebraalparalüüs, nägemis- ja kuulmispuuded, autism, õpi- ja suhtlusraskused ning depressioon on üksnes mõned näited paljudest.

RATSUTAMISTERAPEUT on kas kehtiva füsio-, tegevusterapeudi, logopeedi või psühholoogi kutsega. Ta kaasab oma töö eesmärkide saavutamiseks hobuse ja on läbinud ratsutamisteraapia täiendkoolituse. Ratsutamisterapeutil on nõutav erialane (füsioterapeut, tegevusterapeut, logopeed, psühholoog) kõrgharidus.

TERAAPIAHOBUNE on vastava koolituse saanud loom, kes on loomult rahulik, sõbralik ja koostööaldis.

Allikas: www.ratsutamisteraapia.ee

kirja on lisatud kõik liitu kuuluvad ratsutamisterapeutid, kes on läbinud tööks vajaliku koolituse, saanud vastava tunnistuse ning on end igapäevase praktikaga igati tõestanud. “Alati võite küsida terapeudi käest ka ratsutamisteraapia diplomit,” soovib Tuuli Bürkland.

Koostöös kutsekojaga loodetakse tuleval aastal alustada ratsutamisterapeutide kutse tõendamise ja vastavate tunnistuste väljaandmisega ning kaugemas tulevikus ka terapeutide koolitamisega. ✨





Liblikad

Teostus **Elvira Karasevitš**, Vivendi koolituskeskus
Fotod **Sven Arbet**

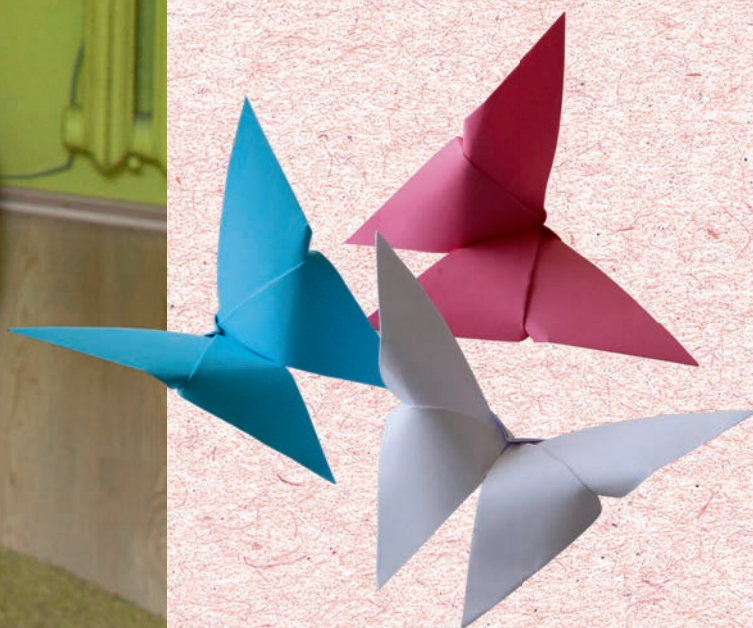
Enne pimedate õhtute saabumist meisterdage lastega üks liblikasuve meenutav valgusti. Liblikate õhuline vorm sobib hästi rippuvaks lambivarjuks.

Valgusti meisterdamiseks on vaja puidust liiste, mille pikkus sõltub lambi suuruselt. Kaks pikemat tasub omavahel keskest tapiga ühendada, tekkinud täisnurkadesse vajate nelja väiksemat liistu, mis on ühest otsast 45kraadise nurga all teravaks lõigatud.

Peale selle vajate liistude varjamiseks ja lambivarju tegemiseks laiemat papiriba, spooni või tapeeti papi katmiseks, nõõri ja niiti.

Töövahenditest olgu käepärast paberinuga, pintsel, PVA-liim, käärid, akutrell, klambripüstol.

Puurige ühendatud risti keskele auk valgusti juhtme jaoks ning kõikidesse puitdetailide külgedesse võrdsete vahedega neli aukü. Asetage puidust detailid kokku nii, et need moodustaksid kaheksaharulise tärni, liimige need kokku ning kinnitage kokkupuute kohad veel ka klambritega. Seejärel ühendage augud nõõriga. Nende nõõride külge kinnitate hiljem niidi otsas ripuvad liblikad. Enne seda aga lõigake papist riba ning katke sellega puidust sõrestiku otsad. Klammerdage papist ring ning liimige sellele kaunistav spooni- või tapeediriba. Soovi korral värvige puidust detailid sobivat värvi. ✨



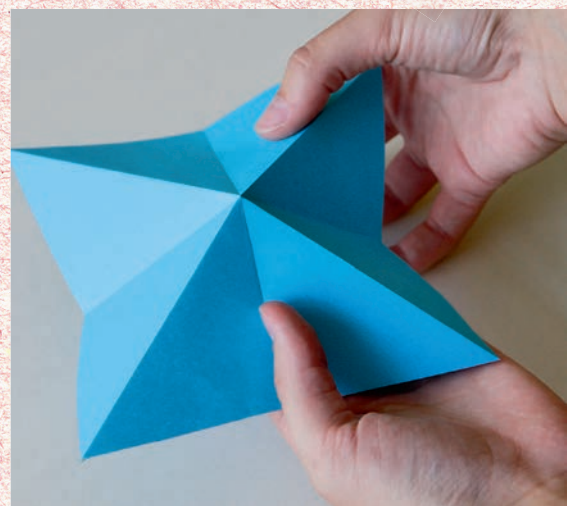
tiirlevad valguses



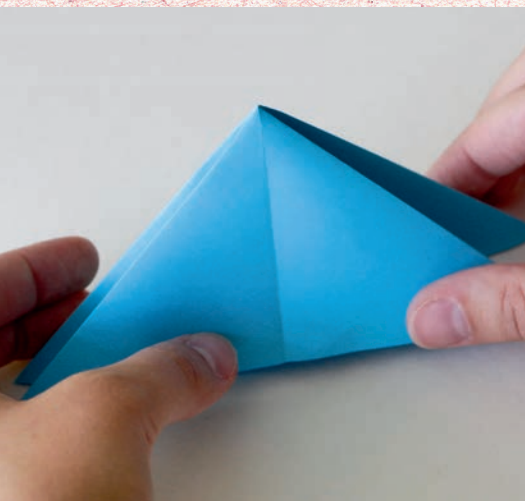
Töövahendid.



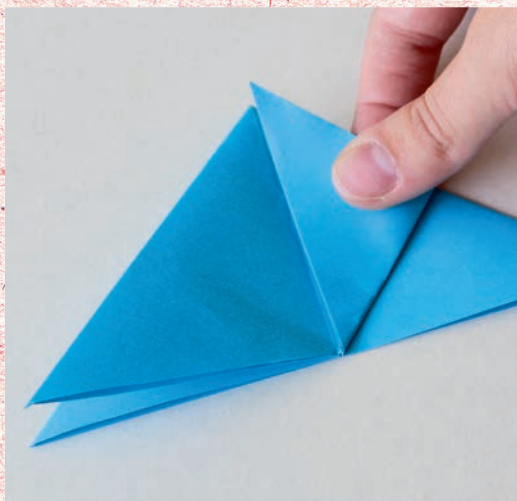
Liblika voltimiseks võtke ruudukujuline paber, voltige diagonaalid ja pöörake tagasi.



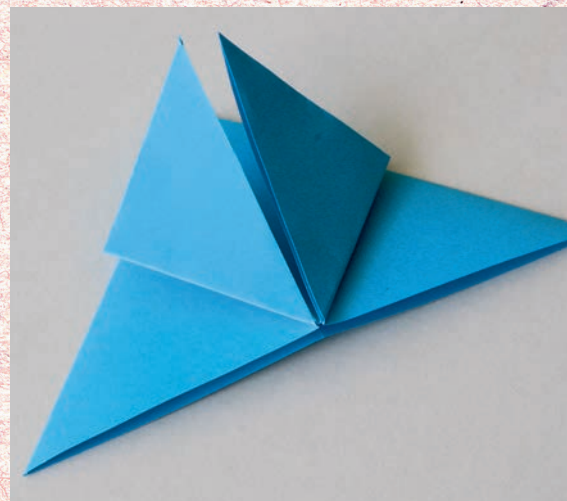
Voltige ka küljed ja pöörake tagasi.



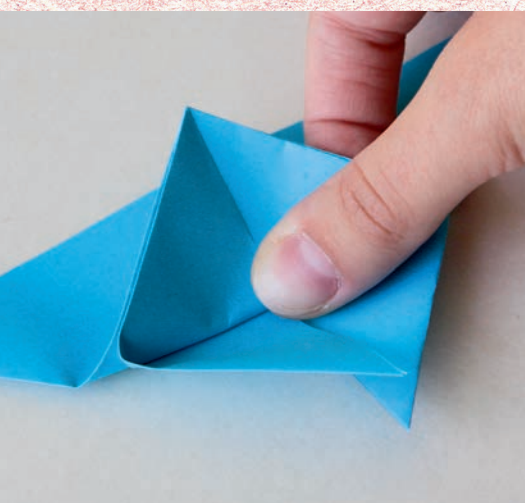
Volditu meenutab nüüd püramiidi.



Voltige küljed keskele. Moodustub kokkuvolditud kolmnurk. Asetage see enda ette nii, et teravik oleks üles suunatud.



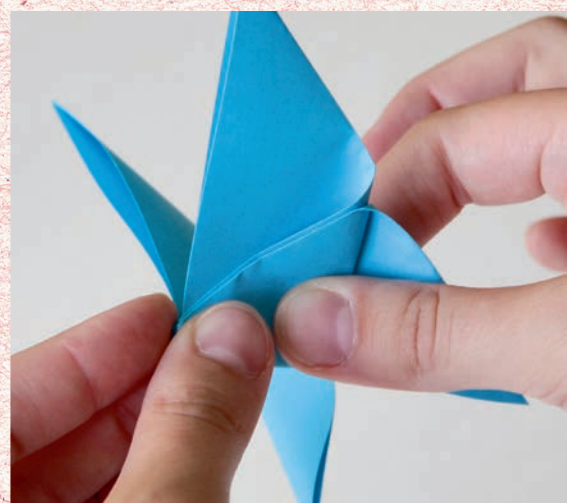
Voltige pealmise hõlma nurgad keskjoonele üles.



Pöörake kujund ümber ja voltige keskelt nurk üles nii, et selle teraviku väike otsake ulatuks veidi üle serva ...



... ning murdke see alla.



Voltige liblika keskmine volt üle ehk teravamaks ning ongi liblikas valmis.

Rannakülaromantika

Puise Nina talust

Tekst **Jana Rand**
Fotod **Sven Arbet**

Puise nina kaugele merre ulatuv neemeots tekitab tunde, et siit lõpebki maa ja nüüd saab minna üksnes tagasi või otse merre. Kõige mõistlikum oleks aga aeg veidi maha võtta ning hästi sobib selleks Kogre kõrts.

Ehkki kõrts ei paku iga päev mitmekesist menüüd ega ole kellast kellani avatud, lubab selle perenaine Leili Jõgisoo, et tühja kõhuga ei pea ka juhuslikud tulijad jääma: “Seitsme kala suppi ja karaskit ikka leidub,” kinnitab ta.

Just seitsme kala supp on Puise Nina talu tuntuim roog, sest on kohviku menüüs alati olnud. “See, millistest kaladest supp on keedetud, sõltub sellest, missugust kala merest parasjagu tuleb,” selgitab Leili. Kalaga varustab kõrtsi Nina talu peremees Indrek Jõgisoo, kes on rannakalur. “Püütud kala kohvikus toiduna müüa on kalurile märksa tulusam kui kokkuostjaga kaubelda,” leiab Indrek.

Tööjaotus talus ongi selline, et Indrek käib merel, tegeleb talu ehitamise, arendamise ja masinatöödega, teeb turistidele paadisõite; naine ja tütreid tegutsevad kohvikus, võtavad

turiste vastu, hoolitsevad koduümbruse ja lamaste eest. “Meile piisab, et talu annab perele võimaluse ära elada ja meile armsat paika paremaks muuta,” arvab pererahvas.

Paik lapsepõlvemailt

Esimese ettekujutuse kalurite elust sai Indrek vanematega koos kalakombinaadi õuel, kalavastuvõtupunktis ja paadisadamas askeldades. Kaugel nõukaajal, kui keegi ei rääkinud kaldakaitsevööndist või veel vähem Natura aladest, ehitati siia toonastest ehitusmaterjalidest betoonist ja eterniidist üsna kole kalavastuvõtupunkt. Kui endised ajad lõppesid ja neid hooneid kellelgi enam vaja ei olnud, otsustasidki Indrek ja Leili siin elama ning talu arendama hakata. Nii kauris ja merelähedases paigas tundus ainuvõimalik asutada turismitalu, kus saaks pakkuda ka enda-püütud kaladest valmistatud toite. Paraku aga



varemetes kalakombinaat ja lagunened sadam seda ideed esialgu eriti hästi ei toetanud.

Leili ettevõtlikkus sai tuule tiibadesse pisi-tasa. “Esimest korda pakkusin küla jaaniõhtul inimestele meie õuel võileiba ja kohvi. See tuli nii lihtsalt ja loomulikult välja, et edaspidi hakati siin käima ja uurima, kas kohvik ikka veel töötab,” meenutab Leili.

Ettevõtja okkiline tee

Kõik praeguseks päris edukaks saanud talud võivad rääkida loo neist kõige karmimatest aastatest, mil ellujäämise eest tuli päev-päevalt võidelda.

Seda võitlust ei saanud ette võtta paljaste kätega ja Leili otsustas kõigepealt oma teadmisi täiendada. Ta läbis järjepanu projektijuhitumise, arengukava koostamise, toiduhügieeni, raamatupidamise, loodusturismi, lamba- ja kit-

sekasvatajate, kokkade ning pagarite koolituse. Selle kõige peale ei saanud tulemata jääda Läänemaa aasta õppija tiitel 2008.

Saadud teadmiste varal sai hakata fondidest raha taotlema ja oma ideid ellu viima. “Mõni võib arvata, et see oleks nagu maast leitud raha. Tegelikult tuleb selle saamiseks väga palju vaeva näha ja minu jaoks on eurorahal lausa veremaitse küljes,” tõdeb Leili.

Et ka külas elavatel vanemaealistel osavate kätega naistel oleks võimalus oma käsitöid müüa ja enda teadmisi koolitustel edasi anda, loodi Rannarahva Kultuuriselts ja rannakülade meistrite õpiettevõtte. Käsitöötoa jaoks renoveeriti üks ruum suurest kalavastuvõtupunktist ja nüüd saab siit aasta ringi osta kohalikku käsitööd.

Töö ja pinge oli tohutu. Rabandus sundis lõpuks Leilit puhkama ja edaspidi ennast säästvamalt tegutsema.

Linnuvaatlustornist näeb nii Matsalu looduskaitsealal elutsevaid linde kui ka meeliülendavat merevaadet.



Et rannarahva käekäik üksnes kalasaagist ei sõltuks, tuleb tegevust mitmekesistada. Üks võimalus on lambakasvatus.

Indrek hakkas umbes samal ajal koos mõttekaaslastega edendama rannakalurite ühingut, sest rannakalurite amet oli välja suremas, noored mehed küladest lahkunud ja oma rannast merel käimine haruldaseks jäämas.

2007. aastal hakkas Euroopa kalandusfond lõpuks raha jagama ka rannakalurite toetuseks. Rannakalurite ühingu kaudu hakati kirjutama projekte raha taotlemiseks paatide, sadama ja seadmete soetamiseks ning rekonstrueerimiseks. Mõne aastaga tehti lagunenuid Puisest igati kaasaegne sadam.

“Mõtlesime kohalike kalurite ja vallavalitsusega oma vajadused ning võimalused läbi ja hakkasime samm-sammult seda teostama,” jutustab Indrek.

2011. aastaks oli Puisse sadamasse investeeritud üle 442 000 euro Euroopa kalandusfondi rannakalanduse programmi ja 160 000 eurot valla raha. Sadama haldajaks ja majandajaks jäi Puisse külaselts, ning kümnekond rannakalurit saavad siin igas mõttes kaasaegseid tingimusi nautida. Paadikohti (neid on kokku 15) jätkub oma küla meestele ja külalistelegi.



minu äri

↑ Indrek ja Leili teevad seda, mida oskavad ja armastavad ning on suutnud oma ettevõtmise soovitud suunas tüürida.

↑ Suurepärase suitsuahveni kuulub Kogre kõrtsi menüüsse pea alati.



Lisaks korralikule kaitsemuulile ja kindlustatud sadamabasseinile süvendati faarvaater, tehti ujusillad, teed ja platsid ning seadmed kalasaagi ja võrkude maale toomiseks.

Uus elu uue sadamaga

Uus sadam andis külaelule hoopis uue ilme. Rannakalurid võivad end kindlamalt tunda, kuid korastatud sadamal on laiem tähendus kogu sellele kandile. “Kalurile ei piisa tänapäeval enam sellest, et ta vaid püüab kala ja katsub selle maha müüa. Kalasaak on üsna juhuslikku laadi, ning

selleks, et aasta ringi oma pere ära elatada, peab rannamees olema mitmekülgne ja tegutsema mitmel alal. Kui merest püütud ahven ära suitutada, on kalast saadav tulu juba märksa suurem. Samuti tuleb kinni hakata kõikidest muudest võimalustest, mida siin teha annab, olgu selleks siis turism, lamba- ja veisekasvatuse või kütetuude tegemine,” selgitab Indrek.

Abi selliste äride sisseseadmiseks pakub jällegi Euroopa Liidu tegevuste mitmekesistamise meede. Uuest sadamast saab näiteks osta suitsukala või siis hoopiski minna koos kaluriga või

Puise Nina talu ühekordsest õuekohvikust tuli idee asutada Kogre kõrts.



Leili koos tütar Railiga Kogre kõrtsis toimetamas.

PUISE NINA TALU RETSEPT



Seitsme kala supp

- värsket kala (särg, kiisk, luts, vimb, koha, ahven, haug)
- vett
- maitserohelist
- soola
- vürtse
- 4 porgandit
- 3 sibulat
- 4 kartulit
- õli
- keedetud mune
- keedetud riisi

Puhastage kalad, jätke pead ja sabad külge, kuid eemaldage kibedat maitset andvad lõpused. Valige välja kalad, millest keedate puljongi, ja need, mis jäävad supi sisse lihaks. Pange puljongikalad külma veega keema, riisuge vaht ja kurnake puljong. Seejärel lisage loorberit ja vürtse. Lisage kuubikuteks lõigatud kartul, pannil pruunistatud porgand ja sibul. Pange ülejäänud kalad vähese veega keema, puhastage ja tükeldage need. Keetke supp valmis ja lõpuks lisage kalatükid, keedetud riis, viilutatud munad ning peale puistake maitserohelist.

renditud paadiga kala püüdma ja hiljem seda ise suitsutada.

Uus ja uhke sadam meelitab paatidega matkajaid siin silduma ja nii saabubki suviti hulk turiste Puissele meritsi.

Järelkasvule mõeldes korraldati koostöös mitmetulundusühinguga Noored Merele koolitused. Et mereasjandus lastele võõraks ei jääks, said lapsed koos kaluritega kaasa minna püüniseid nõudma ja üldse kalameheeluga tutvuma.

Kogu pere ettevõtmine

Suvi on turismitalule kõrgeaeg, kus tööd tehakse nädalapäevast või kellajaast hoolimata. Peretütred on lapsest peale harjunud talus tööd tegema ja suviti on nende panus hästi oluline. "Võõrast tööjõudu palgata ei ole eriti võimalik. Samas on meie tütreid hakkajad, ja mina olen näiteks väga rahul sellise sünnipäevakingiga, milleks on tütre kingitud "kinkekaart", millega lubab end näiteks kolmeks päevaks talusse tööd tegema," jutustab Leili.

Turismitalus on tähtis, et kõikide külalistega suhtlemiseks peab aega leidma. Selleks hooajaks said valmis külalistemaja uuendatud toad. Kokku on majas kaheksa tuba, kuid lisaks sellele saab rentida eksklusiivset saunaga linnuvaatlustorni. See asub peaaegu veepiiril ja sellise asukohavõimaluse andis linnuvaatlustornile asjaolu, et paikneb endise abihoone vundamendil. Seetõttu on hoonel ka torni kuju.

Ülemisel korrusel on seinad suures osas klaasist ja vaade merele hunnitu. See on vaade, mille pärast tasub kohale sõita kas või Austraaliast, Eestist rääkimata. ✨

Maakodu.ee

Sinuga toas ja õues!

Eesti suurim kodu- ja aiandusportaal!



KODU



NIPINURK



AED



KÖÖK



TEHNIKA

*Inpireeriv abiline
nüüd ka veebis!*



HAMBURGER – selline, nagu ise tahad!

Tekst ja fotod **Dagris Punder**



Tihti peale ebatervislikkuse etaloniks tembeldatav hamburger võib tegelikult olla hoopis midagi vastupidist – kõik oleneb sellest, kes, kus ja eelkõige millest burger on valmistatud.

Võib vist öelda, et praegu on nii mujal maailmas kui ka meil juba olemas-tulemas kiir- ja tänavatoidu järgmine hiilgeaeg. Paljudes söögikohtades võib saada tõeliselt häid burgereid, mis maitsevad nii täiskasvanutele kui ka lastele. Suurepärase burgeri saab väikese pealehakkamisega ka kodus valmis meisterdada, pealegi – valikuvõimalused on lõputud!

Täiuslik hamburger võib olla ükskõik milline. Sellepärast ongi kodus hea lihtsalt kõik komponendid valmis panna ja igapäevaks saab enda burgeri vastavalt oma soovidele ise kokku panna.

Kuklid

Tõsi ta on, et kuklist sõltub hamburgeri väljanägemine ja maitse palju. Variante on arvatult, traditsioonilistest seesamiseemnetega kaetud kohevatest kuklitest kuni näiteks väikeste *ciabatta*-kukliteni. Parimad kuklid on loomulikult värskelt küpsetatud, pehmed ja õhulised, kuid kui aega või tahtmist ise küpsetada napib, leiab ka poevalikust juba täiesti aktsepteeritavaid variante.

- 3 sl suhkrut
- 20 g presspärm
- 0,5 tl soola
- 1 tl kuivatatud basiilikut ja peterselli
- 150 ml piima ja vee segu (suhtes 1 : 1)
- 1 suur muna
- 300 g jahu
- 20 g võid
- määrimiseks muna ja piima segu
- seesamiseemneid

Sulatage pärm suhkrus, lisage sool ja ürdid. Valage juurde käesoe piima ja vee segu ning lahtiklopitud muna.



Segage ühtlaseks. Lisage jagu ja sõtkuge tainast, kuni see käte ja kausi küljest lahti lööb. Lisage sulatatud ja jahtunud või ning sõtkuge ühtlaseks. Jätke 30–60 minutiks sooja kohta kerkima. Tainas võiks kerkida vähemalt kahekordseks.

Jagage nüüd tainas kukliteks, sellest kogusest saab kuus burgerikuk-

lit. Vormige neist pallid ja seadke need küpsetuspaberiga kaetud ahjuplaadile ritta. Määrige kukleid pealt muna ja piima seguga ning puistake peale seesamiseemneid. Jätke umbes 15 minutiks kerkima.

Küpsetage 180 kraadini eelsoojendatud ahjus 10 minutit, kuni kuklid on kenasti kuldpruunid.

PUDRUGURMAANI ARMAANI

Pihvid

Maitsva veiselihapihvi saab ka ainult soola ja pipraga maitsestades, kuid katsetada võib erisuguste vürtside, ürtide ja muude lisanditega (sinep, punane vein, seened).

- 600 g veisehakkliha
- 1 sibul
- 2 küünt küüslauku
- 1 muna
- soola-pipart

Hakkige sibul peeneks, riivige küüslauk. Segage kõik koostisosad kokku, maitsestage soola ja pipraga ning vormige kotlettideks. Suurus sõltub kuklite suurusest. Praadige pihve kiirelt mõlemalt poolt, nii et pihvi sisu jääks hea ja mahlane. Tähelepanu – mitte üle küpsetada!



Hamburgeri kokkupanek

Nüüd on õige hetk kõikvõimalikud lisandid välja otsida ja ritta seada. Kindla peale võiks olemas olla salatilehed, juustuviilud, marineeritud kurgiviilud, mõned kastmed, aga valik ei pea kindlasti nendega piirduma! Lõigake näiteks valmis ka tomativiile, punase sibula rõngaid, praadige peekonit, seeni või sibulat.

Lõigake kukkel pooleks, röstige, määrige kastmega ja laduge kõik soovitud komponendid kahe saia vahele.

Mis puudutab kastmeid, siis soovitatakse tavapärase roosa hamburgerikastme poodi jätta ja asendada selle kas või lihtsalt majoneesi ja tomatikastmega. Alati on võimalus kastmeid ka ise teha, kuid poodide valikus on neid palju ja huvitavaid, ning need peaksid rahuldama ka nõudlikumate burgerisööjate vajadused. Lõpupeude lõpuks on täiuslik hamburger ju täpselt selline, nagu te ise kokku panete.

Ploomikrõbedik

Ploomi *crumble* ehk eesti keeles krõbedik või puruvorm on täiesti geniaalne magustoit, ja pealegi väga lihtne teha! Valmistamiseks võib kasutada nii üht suuremat vormi kui ka väiksemaid portsjonvorme. Serveerige kuumalt jäätise, vahukoore või vanillikastmega.

PLOOMID

- 500 g ploome
- 40 g suhkrut
- 0,5 tl kardemoni
- 1 tl vanilliekstrakti või näiteks amaretto likööri
- 1 sl jahu

Eemaldage ploomidelt kivid, lõigake viiludeks ning segage kausis teiste koostisosadega. Pange küpsetusvormi põhja ning valmistage siis purukate.

PURUKATE

- 150 g pruuni suhkrut
- 150 g jahu
- 100 g kaerahelbed
- 130 g võid
- 0,5 tl kardemoni

Segage kausis jahu, kaerahelbed, suhkur ja kardemon ning hakkige juurde külm või. Katke saadud purutainaga ploomid, suruge kergelt kinni ning küpsetage 180kraadises ahjus umbes 30 minutit. ✿

NIPP.
Kui ploome pole käepärast, võib need asendada näiteks õunte või pirnidega.



SEPTEMBRI ÜRITUSED

- 1.-7. septembrini toimub Tartus draamafestival.
- 2. septembril algab Nargenfestival 2014.
- 5.-7. septembrini on Estonia teatri hooaja alguse festival ja teatrilaat.
- 6. septembril toimub Türi sügislaat.
- 6. septembril Eesti Põllumajandusmuuseumis "Tartu sügisnäitus" ja "Tõuloom 2014". Sügislaat, tõuloomade näitus, tegevused lastele, esinevad Ivo Linna, Antti Kammiste ja Kõrsikud.
- 6.-7. septembril on Jüri Jaansoniga kahe silla jooks Pärnus.
- 7. septembril on Rakvere linnuses Mihkli laad ehk keskaegne turg.
- 8.-14. septembrini on Saaremaal toidufestival.
- 12.-14. septembrini on Haapsalus Nostalgiapäevad.
- 13. septembril on Jäneda sügislaat.
- 13. septembril on Kohila rahvajooks.
- 13.-14. septembril toimub SEB Tallinna maraton.
- 14. septembril on Eesti Vabaõhumuuseumis leivapäev ja sügislaat.
- 16.-17. augustil toimuvad Theodor Lutsu filmipäevad Palamusel.
- 16.-19. septembrini on maantee-muuseumis liiklusnädal.
- 17.-21. septembrini toimub Matsalu loodusfilmide festival.
- 18. septembril on sügisene talupäev Eesti Vabaõhumuuseumis.
- 19. septembril on Alu suurjooks.
- 19. septembril on Põlvamaa laste ja noorte lilleseadjate konkurs Mooste kultuurimajas.
- 20. septembril on XVII suur Paunvere väljanäitus ja laad.
- 20. septembril on Oktoobervest Maria talus Tõstamaa vallas.
- 21. septembril toimub Tartu rattamaraton.
- 21.-26. septembrini toimub Tartus "Teadlaste öö festival 2014".
- 25. septembril on ümber Värskas järve jooks.
- 26.-28. septembrini on rahvusvaheline Tallinna nädala 2014 purjeregatt Tallinna lahel.
- 27. septembril on Otepääl aiandusmesindusseltsi sügislaat.
- 27. septembril on Kõrvemaal rattamaraton.
- 27. septembril on silmufestival.
- 28. septembril on Viljandi sügiskross.
- 28. septembril on Pirita sügisjooks.
- 29. septembril on Eesti Vabaõhumuuseumis mihkclipäev.

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu 10. kuupäevani toimetaja **Kadri Tramm**. Tel 661 3370, e-post kadri.tramm@maakodu.ee.



-20%!



Uue põlvkonna katuseaknad Roto Designo

Designo katuseakende omadused:

- mitu mugavat ja ohutut akna avanemismoodust
- erakordne disain ja uus kattevärv – hall metallik
- isefikseeruv ja turvaline pesuasend
- energiat säästvad klaaspaketid

Küsi soojustusplokiaga varustatud katuseaknaid!

FixAlfa OÜ

gsm 5055283








janek@fixalfa.ee

FIXALFA

www.fixalfa.ee

Roto

www.rotto.ee

	linn ja loodus- kaitseala Kanas	omapead	sekka	püsilill kivirikuliste sugukonnast	läämmastik	samuti	S	kvartett	dal segno	malend	üllatavad, mujet avaldavad	
Eesti kirjamees, näitekirjanik												
lauseliige					raani rahvaste püha raamat							
akrobaatiline hüpe						elektor mehenimi			terbium			
piano		küberneetika instituut LHV panga juht			endine raskekaalu poksija õppeosakond				United Artists öösel karja hoidja			
K												
raadium			külm veini- puuviljajook analoog- televisiooni standard					Itaalia maatähis Jaapani provintis		amper imaginaarühik		
	Läti linn annetus jumalatele				Põhja- Ameerika veenäriline	Läti endised rahaühikud liikluseeskiri						
roll				... on paha poiss eskimo						poolketas põlves paigutus	kõrva-nina- kurgu- kriipstäh tulistama end. kaitse- liidu juht	
Õ												raadius
Virumaa Kolledž			Nostra Domina mehenimi			ehk h-noot		pikutamist võimaldav soemuür hekto			sõudmis- vahend Ultima Online	
F												Eesti maatähis
röntgen		abistan lennukimark						Negative Income Taxes häid tulemusi andev		mao sisu seleen		
	laskeharju- tuste rajatis					teat. makaak vald					küsisõna	
mitte võrad ega tundmatud								... olevik Vene naisenimi			toiming	
						taskukell						
						eestlaste jumal						
						saksa k. artikkel						
						Islandi maatähis						
						väävel	aasta nikkel					
						mehenimi						
						...meeter						
												

Lahendusi ootame 15. septembrini aadressil: **Maakodu, Narva mnt 13, 10151 Tallinn**, e-posti teel kristel.kirss@maakodu.ee Lisage vastuse juurde ka oma selle numbri lemmiklugu.

Ristsõna õige vastus oli: roosid filmidiivade auks, Gina Lollobrigida, Marilyn Monroe, Audrey Hepburn. Loosi tahtel võitis CD-plaadi "Laulupidude aarded" **Andres Randmann Kilingi-Nõmmelt**. Palju õnne! Järgmise ristsõna auhinnaks on "Maalehe väike metsamarjaraamat" kirjastuselt Maalehe Raamat.



AVANT

Efektivne, ökonoomne, mitmeotstarbeline LAADUR

UUS ESINDUS VALGAS!

Müügil on

- ◆ AVANT laadurid
- ◆ INO niidukid
- ◆ CLM pealesõiduteed
- ◆ SAMI metsa-, põllu-, teehoidusseadmed jpm.



- ◆ igale AVANT mudelile üle 100 töövahendi
- ◆ tõstejõud kuni 1400 kg
- ◆ tõstekõrgus kuni 2,8 m
- ◆ sõidukiirus kuni 25 km/h
- ◆ mass alates 590 kg
- ◆ lai valik laadureid kohapeal valmistatud Soomes

- ◆ Hooldus ja AVANT töövahendite rent

SAMI
MASINAKESKUS

www.sami.ee

Valga esindus: Petseri 40, Valga 68204, Valgamaa
tel. 524 1759

Saue esindus: Tule 20, Saue 76505, Harjumaa
tel. 670 9040, 528 2732

AVATUD: E-R 8:00 – 16:30

TAMREX

Terve päev jalgadel!

Kerged ja vastupidavad TAMREXi sisejalanõud nii naistele kui meestele on võitnud tootmis-, toiduainetööstus-, teenindus- ja meditsiinitöötajate usalduse ning kodukasutajate südame.



art 601W - valge
32 €



art 601B - must
32 €



art 609W - valge
38 €



art 609B - must
38 €

TAMREX kannarihmaga kotad art 601W, 601B, 609W, 609B, 602W
Ülimalt kergedel tööjalanõudel on perforeeritud naturaalsest nahast pealsed ja pööratud nahast sisetallad, 100% polüamiidist kulumiskindel vooder, libisemiskindel PU-välisall (antislip) ja reguleeritav (601W, 601B, 602W) kannarihm. Jalanõud on antistaatilised ja vastavad standarditele EN20347:2004 E-OB, CE.
Sobivad toiduainetööstusse.



art 602W - valge
32 €

KERGE MUGAV VASTUPIDAV

art 7075 - valge
art 7085 - must

49 €

TAMREX
kannarihmaga
kotad

art 7075 - valge
art 7085 - must

UUED!

TAMREXi valikusse on lisandunud uued, eriti pehmed ja vastupidavad kotad, mille ergonomiline pehmenudusega pööratud nahast sisetald tagab mugavuse kogu päevaks. Parim vastupidavus tuleneb uuest libisemis-, õli- ja bensiinikindlast TPU-välisallast (antislip) ja tugevamast naturaalsest perforeeritud nahast pealsetest. Mugavust lisab reguleeritav rihm.

Antistaatiline jalanõude kulumiskindel vooder on valmistatud 100% polüamiidist. Vastavad standarditele CE, EN ISO 20347:2012. OB FO, SRC. TÜV GS – testitud lisaks Saksa standardi DIN 4843 osa 100, lõige 3.1v.8/93 järgi.
Sobivad toiduainetööstusse.

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni kaupa jätkub!



TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN

Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35

TARTU

Aardla 114, Ringtee 37a

PÄRNU

Riia mnt 169a, Savi 3

RAKVERE

Pikk 2

VILJANDI

Riia mnt 42a

JÕHVI

Tartu mnt 30

VÕRU

Pliit 2

VALGA

Vabaduse 39

NARVA

Tallinna mnt 19c

HAAPSALU

Ehitajate tee 2a

PAIDE

Pikk 2